

JAARPLAN 2023

November 2022

KOERS HOUDEN IN ONZEKERE TIJDEN

INHOUD

JAARPLAN IN HET KORT	4
1. ONS WERK IN 2023	7
2. DE PROGRAMMA'S IN 2023	11
Programma 1 - Veilig leven met water	11
Programma 2 - Voldoende en gezond water	15
Programma 3 - Gezuiverd water	20
Programma 4 - Organisatie en omgeving	24
3. FINANCIËLE PARAGRAAF 2023	31
3.1 Meerjarenraming	31
3.2 Uitgangspunten	32
3.3 Netto lasten	33
3.4 Kostentoerekening	34
3.5 Belastingopbrengsten en tarieven	34
3.6 Investeringsuitgaven 2023	37
3.7 Reserves en voorzieningen	38
3.8 Financiering	38
3.9 Risicoparagraaf	43
3.10 Verbonden partijen	46
3.11 Openbaarheidsparagraaf	48
4. VASTSTELLEN BEGROTING 2023	51
BIJLAGEN BEGROTING 2023 - 2026	53
Bijlage 1 - Investeringsplan 2023 - 2026	53
Bijlage 2 - Jaarplan naar kosten- en opbrengstensoorten	62
Bijlage 3 - Kostenverdeelstaat / verdeling netto lasten	63

KOERS HOUDEN IN ONZEKERE TIJDEN

In een klein jaar tijd is de wereld snel veranderd. De geopolitieke situatie zet de wereldeconomie stevig op scherp. Dat werkt gevoelig door in de portemonnee van de huishoudens in ons land en zeker ook in ons werkgebied. In ons werk merken we dagelijks het effect van leveringsproblemen, stijgende prijzen, hogere energielasten en de sterke inflatie.

Het bestuur heeft vanaf de start van deze periode ingezet op een gematigde stijging van de lasten voor onze inwoners en ondernemers. Tot en met 2022 is dat gelukt. Voor volgend jaar ontkomt ook het waterschap niet aan het doorvoeren van een hoger belastingtarief om te kunnen blijven doen wat we hebben beloofd. Oplopende kosten maken gepland werk en de uitvoering van projecten flink duurder. Toch willen we koers houden met het doorzetten van onze plannen. We kunnen stevige investeringen niet zomaar voor ons uitschuiven. Er zijn in veel gevallen afspraken gemaakt op lokaal, regionaal, nationaal en zelfs Europees niveau.

Uitdagingen en ook kansen

Naast de flinke financiële uitdagingen zien we ook kansen en mogelijkheden nu het Rijk meer regie terug wil pakken op de inrichting van ons land en daar water en bodem veel steviger sturend in wil laten zijn. De invulling van dat principe zal veelal in de regio zijn beslag krijgen. Dat vraagt een steeds grotere aandacht voor het agenderen van ons belang als gewaardeerde partner in die regio.

In dit jaarplan wordt mede daarom de inzet en aansluiting bij de initiatieven vanuit het Nationaal Programma Landelijk Gebied vaak genoemd. Hier liggen grote kansen om ons werk en onze ambities samen met andere overheden en partners vorm te geven en - als het goed is - samen te betalen.

Geen inzet van reserves

In eerdere begrotingen heeft het bestuur reserves ingezet om het belastingtarief voor inwoners en ondernemers minder hard te laten stijgen. Geld dat we nog niet hadden uitgegeven, ging zo (deels) terug naar de belastingbetaler. Dat is een solidaire gedachte. We moeten die voor het komende begrotingsjaar - en hoogstwaarschijnlijk ook daarna - loslaten. We hebben geld dat we overhouden hard nodig om de stijgende investeringen voor de komende jaarschijven mee te kunnen betalen.

Oplopend investeringsbedrag

De investeringen zijn de afgelopen jaren op een niveau tussen de € 40 en € 50 miljoen gebleven, of iets daaronder. Door kostenstijgingen en een hoger aantal investeringsprojecten loopt het jaarlijkse bedrag in 2023 op naar (netto) € 55,7 miljoen met een piek naar (netto) € 104 miljoen in 2024. Dat is voornamelijk toe te schrijven aan de investeringen die dan gaan lopen voor de versterking van de Lauwersmeerdijk - Vierhuizergat, RWZI Westerkwartier en Nieuwe Waterwerken Zoutkamp. Uiteindelijk kan dit ook zijn weerslag hebben op de tarieven.

Het schuldenplafond is vanaf het Jaarplan 2021 tussentijds gestegen van € 250 miljoen naar € 300 miljoen. Dat verhoogde plafond moeten we voorlopig in stand houden om aan onze verplichtingen te kunnen voldoen. Het is niet uitgesloten dat het plafond nog verder moet stijgen.

Stijging belastingtarief

In dit Jaarplan rekenen we met een inflatie op goederen en diensten van 12,5% en een te verwachten CAO verhoging van 5%. Dat betekent dat de gemiddelde stijging van het belastingtarief voor beide taken op circa 10% zal uitkomen. In de kaderbrief van afgelopen zomer gingen we uit van een stijging tussen 6 en 10%. We komen voor het Jaarplan dus uit op de bovengrens van die verwachting.

Hogere vermogensnorm voor kwijtschelding

De vermogensnorm voor het aanvragen van kwijtschelding wordt verruimd in dit Jaarplan. Zo komen meer huishoudens in aanmerking voor (gedeeltelijke) kwijtschelding van de waterschapsbelasting.

Groningen, november 2022

Eisse Luitjens, *portefeuillehouder Financiën*

Bas Tammes, *secretaris-directeur*

1. ONS WERK IN 2023

Het jaarplan voor 2023 laat zien dat we koers willen houden op de uitgangspunten die in het Waterbeheerprogramma staan. Het bestuur kiest ervoor de prioriteiten en voornemens voor de komende jaarschijf volgens plan door te zetten. Dat is spannend omdat we ons werk moeten doen in uiterst onzekere tijden:

- De geopolitieke situatie zet de transitie naar klimaatneutraliteit op scherp;
- Duurdere energie zorgt er mede voor dat onze inzet op verduurzaming en circulariteit een versnelling nodig heeft;
- Duurdere materialen en leveringsproblemen hebben effect op investeringen en de doorlooptijd van projecten;
- We zien intussen jaarlijks het bewijs dat klimaatveranderingen invloed hebben op ons werk aan het hele watersysteem. Dat vraagt voortdurend om het vertalen van strategische inzichten naar weloverwogen uitvoering samen met onze omgeving. Deze processen kosten steeds meer tijd, capaciteit en daarmee geld;
- We zien ontwikkelingen waarbij naast een intensivering van klimaatadaptieve maatregelen, water en bodem steeds meer sturend wordt in alle ruimtelijke ontwikkelingen. Het Rijk geeft hiervoor eind 2022 structurerende keuzes die vervolgens in de regio uitgewerkt moeten worden. Die betekenis van die uitwerking zal vervolgens vastgelegd moeten worden in onder andere de provinciale omgevingsvisie en bijbehorende verordeningen en een plaats moeten krijgen in de provinciale programmering Nationaal Programma Landelijk Gebied (juli 2023). Ook dit proces vraagt van ons waterschap veel inzet en tijd;
- We moeten meer dan ooit in gesprek blijven met onze partners over de realisatie van onze opgaven. Zeker nu landbouw en natuur onder druk staan van tegengestelde belangen in onder andere de stikstofdiscussie. Het verloop van dit debat is cruciaal voor onze opgave de waterkwaliteit te verbeteren waar we dezelfde partners bij nodig blijven hebben;
- De capaciteit waarmee we ons werk doen, staat in een gespannen arbeidsmarkt onder druk.

In de vier inhoudelijke programma's in dit jaarplan valt op dat veel activiteiten het komend jaar doorgezet worden na de start in 2021 of 2022. Veel aangekondigd onderzoek in het programma 'veilig leven met water', 'voldoende en gezond water' en 'gezuiverd water' krijgt handen en voeten. We zijn steeds beter in staat onze opgaven in passende overlegstructuren en samenwerkingsverbanden te agenderen. We denken daarbij telkens na over onze rol en ons bedoelde resultaat. We zien ook dat onderwerpen zich van strategie en beleid gestaag naar uitwerking en uitvoering bewegen.

Dat geldt zeker voor de invoering van de Omgevingswet waarvan we begin november '22 weten of de Eerste Kamer ermee instemt en er een Koninklijk Besluit valt over deze veelbesproken wet. De vergaande actualisatie en deregulering in de nieuwe Waterschapsverordening krijgt dan - na jaren voorbereiding - zijn beslag. Grootste verandering: de zorg- en meldplicht wordt belangrijker, de vergunningplicht (veel) kleiner.

Ontwikkelsporen

De inzet op de drie ontwikkelsporen sturen op bedrijfsvoering, assetmanagement en toekomstfit helpt bij het helder maken van ons gewenste resultaat en de doelen die we nastreven. Het vraagt veel van management en medewerkers om de bedoeling van gewenste verbeteringen en veranderingen in processen, werkwijzen en voorbereidingen op anders werken in een pijlsnel veranderende wereld goed voor ogen te houden. Toch zien we resultaat in het helder beschrijven van processen, rollen en verantwoordelijkheden en het stap voor stap breder toepassen van de principes van assetmanagement. Zo zoeken we naar mogelijkheden voor versnelde verduurzaming van onze gebouwen in combinatie met het werken met assetmanagement zodat de hele levensduur in ogenschouw wordt genomen. En juist niet de snelle - en uiteindelijk vaak duurdere - oplossing voor de hand ligt.

We moeten op tijd sturen om in de toekomst voldoende gekwalificeerde mensen te hebben om ons werk te blijven doen. Binnen 'toekomstfit' is de strategische personeelsplanning een middel om daarover in gesprek te zijn. Dat gesprek gaat inmiddels ook over de ruimte die de organisatie nodig heeft om hier efficiënt, kostenbewust en flexibel mee om te gaan.

Komende investeringen in verduurzaming nog niet volledig duidelijk

In dit jaarplan kunnen we investeringen in verduurzaming nog niet op alle fronten 'op geld zetten'. Noorderzijvest kent een vastgestelde 'routekaart circulair'. Daarnaast is er de ontwikkeling van de 'routekaart klimaatneutraal'. Die is in 2021 en 2022 vergaand voorbereid. Het afronden daarvan heeft op zich laten wachten omdat de strategische visie 'Op weg naar Klimaatneutraliteit' van de Unie van Waterschappen eveneens in de maak is. Door aan te sluiten bij landelijke werkwijzen, definities en doelstellingen rondom klimaatneutraliteit bij de waterschappen. Zo blijft voor iedereen helder wat we met dit thema beogen en bedoelen.

Over de breedte van de vier programma's voorzien we maatregelen om de eigen klimaatvoetafdruk te verkleinen. Via onze projecten en inkoop van goederen en diensten doen we datzelfde voor onze aannemers en leveranciers. Een deel van de maatregelen zal zichzelf geheel of gedeeltelijk terugverdienen. Een ander deel zal leiden tot investeringen. Denk bijvoorbeeld aan het afdekken van reactoren of buffers en emissiebeperking op zuiveringen. Bij de vaststelling van de routekaart klimaatneutraal door het algemeen bestuur (eind 2022 / begin 2023) hoort een voorstel voor investeringen en prioritering. Vanaf dat moment kunnen we dit voorstel integreren in de meerjarenbegrotingen. Daarvoor komt dit jaarplan net te vroeg. Daarom werken we in dit jaarplan voor dit onderdeel met voorlopige voorzieningen in de begroting.

De geopolitieke situatie zorgt ervoor dat we versneld onderzoek doen naar de mogelijkheden om in al onze gebouwen energie te besparen en/of aardgas af te koppelen. Dat hebben we aangekondigd toen begin dit jaar internationale sancties tegen Rusland na de invasie in Oekraïne zijn ingezet. In dit najaar ontstaat een beeld van de mogelijkheden. Die moeten we dan beoordelen op (financiële) haalbaarheid. Daarom staan er in dit jaarplan nog geen concrete voorstellen.

We komen daar separaat bij het bestuur op terug. In het jaarplan 2022 zijn bedragen opgevoerd voor de vervanging van de WarmteKrachtKoppeling om biogas afkomstig van onze zuiveringen te kunnen blijven verwaarden. Er ligt een keus voor om over te gaan op een groengasinstallatie die een hoger rendement oplevert. Daar hangt wel een grotere investering aan vast in vergelijking met het vervangen van de WarmteKrachtKoppeling. Er zijn nu middelen gereserveerd voor de vervanging van de WarmteKrachtKoppeling in de komende jaarschijven. Overschakelen op een groengasinstallatie betekent dat er extra middelen nodig zijn.

2. DE PROGRAMMA'S IN 2023

PROGRAMMA 1 - VEILIG LEVEN MET WATER

Algemeen

Klimaatveranderingen het hoofd bieden zodat we veilig kunnen blijven leven met water. Het kan op veel manieren. Daar hebben we aandacht voor in dit programma. Kenmerkend is dat we ons watersysteem inclusief onze keringen met een vaste cyclus toetsen. We toetsen of het systeem nu nog voldoet en beoordelen of het bestand is tegen de (klimatologische) ontwikkelingen die we op ons af zien komen. Daarnaast hebben we oog voor de ontwikkelingen in grondgebruik en de schade die daarmee samenhangt bij een eventuele overstroming. Te nemen maatregelen zijn daarom grofweg in drie categorieën te verdelen: voorkomen, aanpassing ruimtelijke inrichting en crisisbeheersing. Dit leggen we uit als meerlaagse waterveiligheid. Met hoogwater in Limburg en zeker ook onze eigen hoogwater situaties van 2022 nog vers in ons geheugen, benutten we de komende periode de lessen die we geleerd hebben. Het beschikbaar komen van de nieuwe KNMI-klimaatscenario's is daarbij een belangrijke mijlpaal in 2023. Informatie over de verandering in (extreme) neerslag en zeespiegelstijging vormt de basis voor de zes jaarlijkse herijking van het Deltaprogramma in 2026. Het Nationale Deltacongres georganiseerd in Noord-Nederland eind 2023 is daarom een mooi ijkmoment om naar toe te werken.

Primaire waterveiligheid

De benadering van meerlaagse waterveiligheid maakt dat we een korte en langere termijn aanpak onderscheiden voor de primaire keringen. Met een cyclische beoordelingsronde om de 12 jaar over de veiligheid van de zeekeringen werken we hard aan het op orde hebben en houden van de keringen, rekening houdend met zeespiegelstijging en bodemdaling in de toekomst. Nu de eerste beoordelingsronde in 2022 is afgerond, bereiden we ons voor op de volgende ronde met 2035 als uiterlijke einddatum. Als randvoorwaarde voor deze tweede beoordelingsronde houden we rekening met nieuwe prognoses voor zeespiegelstijging. De opgedane kennis uit de eerste ronde is input voor de tweede, maar ook voor onze zorgplicht en beheer en onderhoud.

We maken daarnaast nieuwe dijkconcepten meer gericht op de lange termijn bespreekbaar. Immers, eventuele wijzigingen in het ruimtelijke domein vergen veel voorbereidingstijd bij ons én onze partners. Een mooi voorbeeld daarvan is het concept 'Brede kustzone'. Concreet komt dat in 2023 al tot uiting met de start van de realisatie van dijkverbetering Lauwersmeerdijk én de voorbereidingen voor de getijdeduiker in de Dubbele Dijk. We kijken verder dan alleen de huidige ligging van de kering. In het licht van onze BOVi zoeken we daarbij naar duurzame en integrale oplossingen. We zoeken nadrukkelijk de samenhang met de opgave voor zoetwater. Dit speelt onder andere bij het vervolg op het KRW gebiedsproces Lauwersmeer (zie op P2-voldoende en gezond water). Met het realiseren van het meetnet om inzicht te krijgen in de zoet-zout dynamiek in het Lauwersmeer, beperken we ons niet alleen tot de KRW opgave, maar werken we toe naar een toekomstbestendig Lauwersmeergebied. We vinden dat we agenderend en proactief moeten optreden, zeker in opgaven die meerdere van onze (kern)taken raken. We zijn daarom in dit verband ook in 2023 actief in de diverse overlegstructuren zoals bijvoorbeeld het Deltaprogramma en de Agenda voor het Waddengebied om beleid en nieuwe ontwikkelingen tijdig te signaleren en af te stemmen met partners.

Activiteiten in 2023

- Vanaf 2023 starten we met de realisatie van het voorkeursalternatief voor de dijkverbetering Lauwersmeerdijk. Door onze ambitie voor een duurzame dijk en onze met partners gedeelde inzet om alle (economische) ontwikkelingen te helpen realiseren, zullen de kosten hoger uitvallen dan de oorspronkelijke raming.
- Naast de versterkingsopgave, start in principe ook de realisatie van de verschillende koppelkansen; drie ecologische koppelprojecten en het koppelproject van de tweede toegangsweg naar de haven van Lauwersoog. Met name de raming voor het Definitief Ontwerp voor de koppelkans 'zoet-zout overgang en vismigratie Marnewaard' valt hoger uit dan het beschikbare subsidiebedrag. Om die reden nemen we tot begin 2023 de tijd om de aannemer een aangepast ontwerp hiervoor te laten maken, waarbij de focus ligt op de zoet-zoutverbinding.
- Vanuit de zorgplicht die we hebben voor de primaire waterkeringen stellen we ook in 2023 een veiligheidsrapportage op over de staat van de keringen en de vorderingen van eventuele versterkingswerken.
- Als onderdeel van die zorgplicht starten we in 2023 met het verwerken van de gegevens van dijktraject 6-6 (grofweg vanaf Lauwersmeerdijk tot Eemshavencomplex). Deze gegevens hebben we verzameld in het kader van de landelijke beoordeling van de primaire keringen (LBO1). We slaan de gegevens in 3D op uniform met de gegevens van de andere twee dijktrajecten. De gegevens dienen als basis voor het beheerregister en LBO2.
- Uit de LBO1 is naar voren gekomen dat niet al onze primaire waterkeringen voldoen aan de wettelijke veiligheidsnormering. In 2023 maken we een plan van aanpak over hoe we omgaan met de opgave, waaronder de 90 meter afgekeurde dijk in Delfzijl.
- Om die reden continueren we ook de meerjarige veldmeting ter hoogte van het dijktraject van de Dubbele Dijk.
- De oude kleikernen die vrijkomen bij de aanleg van de getijdeduiker door de provincie Groningen in de Dubbele Dijk testen we in de deltagoot van Deltares op erosiebestendigheid. Gelet op het landelijk belang financiert het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) dit onderzoek als onderdeel van hun Kennis & Innovatieprogramma.
- In de BOVi staat dat we op lange termijn willen anticiperen op nieuwe dijkconcepten. Voor de volgende beoordelingsronde tot 2035 moeten we de juiste kennis ontwikkelen. Daarom brengen we de nodige méérjarige activiteiten onder in de investering 'Uitvoeringsprogramma strategie waterveiligheid'. Zo werken we in 2023 met diverse partners onder andere verder aan het project Meegroeidijk (fase 2) en leggen de verbinding naar een CO2 besparende Waddenslibstrategie. De oriëntatie op een brede kustbeschermingszone wordt voortgezet en de regionale implicaties worden onderzocht van de verwachte zeespiegelstijging. Dit doen we met onze partners in de regio. Om die reden nemen we ook deel aan het HWBP-innovatieproject Natuur en Dijken. Dat startte in 2021. Het project ontwikkelt werkwijzes voor dijkversterkingsprojecten in en nabij natuurgebieden.
- We werken in 2023 verder aan de verbeterpunten zoals opgenomen in het plan Doorontwikkeling crisisorganisatie waterschap Noorderzijvest 2021 - 2025. Het veiligheidsprotocol van de Dubbele Dijk verwerken we in ons calamiteitenplan.

Activiteiten na 2023

- De realisatie van de versterkingsopgave Lauwersmeerdijk en de bijbehorende koppelkansen loopt door tot en met 2026.
- Alle kennisontwikkeling en onderzoeken t.b.v. komende veiligheidsbeoordelingsronde 2023 - 2034, maar ook voor daarna, zijn veelal méérjarig en zullen dus ook na 2023 voortgezet worden. Deze activiteiten zijn opgenomen in het 'Uitvoeringsprogramma strategie waterveiligheid'.
- We zetten de meerjarige veldmeting voort door tot uiterlijk 2030. De totale looptijd van dit project is twaalf jaar. Ook de monitoring om schade als gevolg van aardbevingen waar te nemen loopt tot die tijd door.
- Het samenbrengen van zorgplicht en assetmanagement in het vormgeven van een nieuwe werkwijze raakt (dagelijks) onderhoud, vergunningverlening, datamanagement, strategie en de Hoogwaterbeschermingsprojecten, kortom de hele organisatie. Dit vraagt de komende jaren veel inspanning. Het biedt tegelijk kansen in het vergroten van inzichten en het maken van afwegingen voor beheer en onderhoud. Ook vergemakkelijkt het projecten zoals de Wettelijke Beoordeling (dat zijn de instrumenten waarmee de landelijke beoordeling wordt uitgevoerd).
- Naar verwachting ronden we ons erosieonderzoek af in 2024. Daarnaast zal de verdere inrichting en exploitatie van de Dubbele Dijk-gebied komende 3 à 4 jaar nauwe betrokkenheid van het waterschap blijven vragen. Als demonstratieproject in het HWBP-programma is het beheer en gebruik van de Dubbele Dijk onderdeel van de pilot.
- Alle thema's die opgenomen zijn in het 'Uitvoeringsprogramma strategie waterveiligheid' zullen eveneens na 2023 verder uitgediept worden. Dit levert input aan de Agenda voor het Waddengebied (opstellen van integrale kustvisies) en de herijking van de waterveiligheidsstrategie van het Waddengebied (Deltaprogramma).

Regionale waterveiligheid

De grote investeringen richten zich op het voorkomen van overstromingen. Met de uitvoering van het Droge-Voeten-2050 programma sinds 2014 versterken we niet alleen de regionale keringen, maar zetten we ook in op realisatie van watersysteemmaatregelen. Hier gaan we onverkort mee door om zo te voldoen aan de provinciale veiligheidsnormen voor de regionale keringen uiterlijk in 2025. Het gaat hier om 'optimalisatie Onlanden', 'waterbergingsgebied Dwarsdiep' en 'Nieuwe waterwerken Zoutkamp'. In 2023 ronden we de versterkingsopgave van de regionale keringen, als uitkomst van de eerste toetsronde af. De beperkte opgave als gevolg van tweede toetsronde regionale keringen is inmiddels bekend: het gaat om de aanpak van circa 8 kilometer aan regionale keringen.

In 2023 en de jaren erna zoeken we naar slimme werk-met-werk mogelijkheden, zoals de combinatie met de opgave voor baggeren en de instandhoudingsopgave voor kunstwerken. Het beheer en onderhoud van de grotere boezemgemalen, spuicomplexen en boezemwateren betrekken we ook in dit programma. Dat lukt beter nu we in steeds meer situaties assetmanagement toepassen. Ondertussen bereiden we de eerste voorbereidingen voor de volgende toetsronde regionale keringen (2023 - 2029) voor. In dit geval gaat het om het actualiseren van ons modelinstrumentarium. Bij het werk dat we in 2023 en daarna uitvoeren om de uitgangspunten voor het toetsen aan de normen voor wateroverlast te actualiseren, zoeken we nadrukkelijk de samenhang met andere vormen van wateroverlast. Ook qua communicatie, want uiteindelijk maakt het onze omgeving niet uit hoe de schade ontstaat. In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptie is daar met stresstesten en risicodialogen de nodige aandacht voor.

Activiteiten in 2023

- Op het traject Groevesluis Noord - Woldbrug realiseren we komend jaar de resterende opgave op dit traject. Het betreft het ophogen van damwanden over een lengte van 500 meter.
- Daarnaast ronden we de werkzaamheden voor de 12 overkluizingen langs het Eemskanaal af.
- In 2023 zetten we de nodige grondverwerving voor het project 'waterbergingsgebied Dwarsdiep' voort. Dit kost tijd in het proces dat we moeten doorlopen met de omgeving. 2023 gebruiken we deels om de m.e.r.-procedure te doorlopen voor de 'optimalisatie Onlanden'. Daarna kunnen we aansluitend de realisatie opstarten.
- De implementatie van de Droge-Voeten-2050 maatregel 'maalstop', waarbij poldergemalen op afstand aangestuurd kunnen worden, verwachten we in 2023 af te ronden.
- Nadat het uitvoeringsontwerp is vastgesteld, starten we begin volgend jaar met de realisatie van het project 'de Nieuwe Waterwerken Zoutkamp'. Dit project omvat zowel de 'uitbreiding gemaalcapaciteit H.D. Louwes' inclusief 'compartimentering Schouwerzijl' als 'de restauratie van de Hunsingosluis'.
- In de komende jaren bouwen we het muskusrattenbeheer verder af, zoals is afgesproken met de landelijke strategie 'bestrijden tot aan de landgrens'. Het instemmen met het advies 'Solidariteitsfinanciering' in de Ledenvergadering van de Unie heeft financiële consequenties.
- In 2023 starten we met realisatie van de opgave voortkomend uit de tweede toetsronde regionale keringen. We zoeken naar werk-met-werk mogelijkheden. De verwachting is dat we die vinden voor komend jaar met onze baggeropgave in het Zuidelijk Westerkwartier. Dit geldt ook voor de opgave die we hebben voor de inliggende kunstwerken zoals duikers en kleine inlaten, maar de realisatie daarvan volgt naar verwachting later. We zetten met deze opgave in op een rijksbijdrage van 33% in de vorm van een subsidie vanuit de 'impulsregeling klimaatadaptatie'.
- We werken verder aan het besluitvormingsprotocol voor de inzet van de waterbergingsgebieden en het oefenen hierin. Dit ter voorbereiding op een hoogwater situatie en als onderdeel van onze calamiteitenorganisatie.
- Nadat de verkenningsfase is afgerond en de scope bekend is, starten we vanaf 2023 met de elektrificatie van dieselpompen in de Drie Delfzijen én het vergroten van de afvoercapaciteit.
- In 2023 geven we vervolg aan het grootschalig onderhoud van de Cleveringsluizen.

Activiteiten na 2023

- Over een lengte van circa 500 meter langs het Eemskanaal ter hoogte van de Praxis, zijn de werkzaamheden voor het versterken en verhogen van keringen opgeschort. De gemeente Groningen neemt de werkzaamheden mee in haar plannen voor de ontwikkeling van toekomstige woongebieden rondom het Praxis terrein. Op zijn vroegst start dit in 2024. Dit is afgestemd met de provincie als toezichthouder.
- Ook na 2023 werken we aan 'waterbergingsgebied Dwarsdiep'. Gezien de huidige snelheid van grondverwerving is de einddatum van realisatie minimaal 2025.
- De realisatie van het project 'optimalisatie Onlanden' vindt naar verwachting plaats van 2023 tot en met 2025.
- De verwachting is dat we het project 'Nieuwe Waterwerken Zoutkamp' eind 2024 opleveren.
- Met de beschikking over nieuwe KNMI-klimaat scenario's in 2023, bereiden we de toetsing van ons watersysteem aan de normen voor zowel wateroverlast als regionale keringen verder voor.

Kosten en investeringsuitgaven programma Veilig leven met water

In onderstaande tabel zijn de netto lasten van het programma Veilig leven met water voor de begroting 2023 weergegeven ter vergelijking de werkelijke netto lasten 2021 en begroting 2022 met een doorkijk naar 2024 - 2026.

In € 1.000	Personeelskosten	Goederen & Diensten	Kapitaal-lasten	Totale lasten	Baten	Netto lasten
Realisatie 2021	3.565	1.009	6.827	11.402	671	10.731
Begroting 2022	3.659	965	6.733	11.357	616	10.741
Begroting 2023	4.047	1.132	6.834	12.014	533	11.480
2024	4.124	1.155	6.828	12.107	582	11.525
2025	4.207	1.178	6.965	12.350	543	11.807
2026	4.291	1.201	7.090	12.582	444	12.137

Onderstaande tabel geeft de geplande netto investeringen van het programma Veilig leven met water weer met het begrote uitgavenverloop over de jaren.

In € 1.000	Bestedingen inclusief uren + rente	Bijdrage derden	Totaal
Realisatie 2021	12.704	6.811	5.893
Begroting 2022	13.560	7.791	5.769
Begroting 2023	20.950	14.645	6.305
2024	51.401	39.922	11.479
2025	46.142	38.062	8.081
2026	44.638	37.317	7.321

PROGRAMMA 2 - VOLDOENDE EN GEZOND WATER

Algemeen

De plannen voor 2023 kennen drie hoofdthema's:

- Zoetwaterstrategie;
- Kaderrichtlijn Water (KRW);
- Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG).

Het maken van een zoetwaterstrategie en de inzet op realisatie van KRW-maatregelen vloeien rechtstreeks voort uit het Waterbeheerprogramma. De nadruk op het (nieuwe) Nationaal Programma Landelijk Gebied is te verklaren omdat we onze opgaven in dit programma moeten gaan agenderen en borgen. De insteek van dit nationale programma is dat het sterk sturend zal zijn voor de ontwikkeling van het landelijk gebied, zeker ook als het gaat om water en bodem. Het tempo waarin de ontwikkelingen binnen het NPLG gaan lopen, is dus bepalend voor ons werk.

We zijn zowel tijdens de wateroverlast in februari als tijdens de droogte in de zomer in staat geweest om ons werk goed uit te voeren. Desalniettemin hebben deze gebeurtenissen nog duidelijker gemaakt dat het noodzakelijk is om een goed strategisch kader te bepalen zodat we ook op de langere termijn 'klimaatklaar' zijn.

Zoetwaterstrategie

In 2023 starten we daarom met het proces om te komen tot een Zoetwaterstrategie. Daarmee geven we richting aan onze toekomstige inzet voor aanvoer, vasthouden en afvoer van water én het omgaan met verzilting. Zo krijgen we ook meer gevoel bij wat het betekent als water en bodem leidend zijn in de ruimtelijke ordening. Dit begint met de beantwoording van een aantal strategische en kaderende vragen en operationalisering van de visie in de BOVi van bijvoorbeeld principes als klimaatrobuust, een natuurlijker watersysteem, functie volgt bodem (samen met de provincie). Het proces geeft ook antwoord op de vraag hoe we een toekomstbestendige landbouw, natuurontwikkeling en ander ruimtegebruik faciliteren met een robuust watersysteem. Het nieuwe leidende principe in ruimtelijke ontwikkelingen dat we kennen als 'water en bodem sturend' hoort hier eveneens bij. Het Rijk komt dit najaar met een nadere duiding van dat principe.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

Ook de waterkwaliteit ligt steeds meer onder het vergrootglas. De realisatie van de KRW-maatregelen heeft hierbij al onze aandacht. Maatregelen om de biodiversiteit te vergroten worden daarbij genomen. We doen veel tegelijk: realisatie van uitvoeringsmaatregelen, voorbereiding van planvorming, gebiedsprocessen met partners en stakeholders. Daarbij lopen we wel tegen de grenzen van de organisatie aan.

Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)

Het NPLG is een ontwikkeling die sterk inzet op integratie van zeer actuele vraagstukken: na de eerste focus op het verminderen van stikstof gaat de samenwerking met de provincies óók nadrukkelijk over waterkwaliteit, klimaat en het meer leidend laten zijn van water en bodem in de ruimtelijke ordening. Dat laatste uitgangspunt heet in het NPLG 'Water en bodem sturend'. Onze inzet op de genoemde zoetwaterstrategie en de realisatie van KRW-maatregelen sluiten hier nadrukkelijk op aan. De bedoelde integratie biedt kansen; het programma sluit aan bij onze BOVi. Als dit proces vastloopt, komen onze opgaves in het gedrang. We zijn immers (mede) afhankelijk van onze terreinbeheerders en landbouworganisaties bij het realiseren van herinrichtingsmaatregelen.

Voldoende water in elk seizoen

De droogte in de zomer van 2022 maakt duidelijk dat droogte steeds minder een uitzondering is. Wateroverlast in het voorjaar en een neerslagtekort in de daaropvolgende zomer: een flinke tegenstelling. We constateren in onze BOVi dat we meer werk moeten maken van 'water voor later'. In de samenleving wordt het geluid dat waterschappen veel meer werk moeten maken van het langer vasthouden van water steeds sterker. Dat is zeker merkbaar en voelbaar in langere tijden van droogte.

De winst zit dan enerzijds in het vasthouden van water in de haarvaten van het systeem. Het waterschap is verantwoordelijk voor de hoofdwatgangen en heeft in heel veel gevallen andere partijen nodig om - zonodig - het water verder het gebied in te brengen. Ons werk zal zich daar steeds nadrukkelijker naar toe bewegen. Anderzijds zit de winst in de verbeterde sponswerking van de bodem. Daarin zetten we door in samenwerking met steeds meer agrariërs. Stimulerende subsidieregelingen dragen bij aan het resultaat.

Brede kustzone

We starten ook met het proces om handen en voeten te geven aan het concept van een brede kustzone (zie ook programma 1). Daarmee komen het inrichten van een klimaatrobuust watersysteem en nieuwe opgaven om waterveiligheid te borgen samen.

Activiteiten in 2023

- Starten proces om te komen tot zoetwaterstrategie. Dit zal leiden tot een samenhangend onderzoeksprogramma en kadering op onderliggende thema's als verzilting, water aanvoeren en water vasthouden.
- Evaluatie Zoetwaterplan: het bestaande zoetwaterplan uit de jaren '90 gaat over de aanvoer van zoetwater naar de kust. In de BOVi staat dat we het plan in de snel veranderende omstandigheden zullen moeten actualiseren. We gaan inventariseren welke extra maatregelen nodig zijn. Het gaat dan bijvoorbeeld over alternatieven voor het afvoeren van zout water en het beter vasthouden en efficiënt benutten van zoet water. De Zoetwaterstrategie kan mogelijk ook aanleiding geven tot aanpassingen aan het Zoetwaterplan.
- Blue Transition: Interregionaal onderzoek (2022 - 2026) naar mogelijkheden om water vast te houden in en rondom landbouwpercelen op zand en klei.
- Samen met de provincies Groningen en Fryslân en het Wetterskip werken we verder aan een Veenweidestrategie.
- In het vraagstuk over de aanpak van verzilting zetten we de volgende onderzoeksprojecten voort:
  - Peilbesluit Spijksterpompen;
  - Freshem: Project dat met een helikopter en doormiddel van elektromagnetische metingen de zoet-zoutovergangen en kleilagen in de ondergrond in beeld brengt;
  - Zoet op Zout Lauwersmeer: DAW project dat loopt van 2022 - 2027;
  - Agricoast: Onderzoek van TU Delft dat zich richt op het vergroten van zoetwaterbeschikbaarheid door innovatie;
  - Boeren meten water: waterkwaliteitsmonitoring door boeren in het Lauwersmeergebied.
- Basis op orde:
  - We realiseren het baggerprogramma;
  - We voeren het programma Oeververdedigingen uit;
  - We maken een inhaalslag op uitgesteld onderhoud van alle installaties, waarbij we specifiek nadruk leggen op de veiligheid van installaties;
  - We voeren het uitvoeringsprogramma Peilbesluiten uit;
  - In vervolg op het nieuwe Leggerbeleid zullen we in 2023 starten met de actualisatie van de Legger;
  - We verkennen de toekomst van onze werkplaatsen in Leek en Onderdendam;
  - We hebben het voornemen op basis van energiescans te investeren in verduurzaming van onze gebouwen. Zo willen we de exploitatiekosten verlagen en gebruik maken van subsidiekansen.

Activiteiten na 2023

- Verder uitwerken van de zoetwaterstrategie.
- Bepalen impact van de Klimaatscenario's 2023.
- We participeren in initiatieven van drinkwaterbedrijven en provincies rondom de strategische grondwatervoorraden en brengen onze kennis in. Bij dit onderwerp moet het waterschap nog sterker de eigen rol en belang bepalen.
- We werken, op basis van de klimaatscenario's 2023, een integrale toekomstvisie voor het Lauwersmeer als bergboezem uit. Onderdeel van deze visie is ook het in de toekomst waarborgen en veilig stellen van de waterafvoer via het Lauwersmeer richting zee.
- De verkenning naar de toekomst van de werkplaatsen in Leek en Onderdendam zal mogelijk leiden tot grotere investeringen op middellange termijn.

Schoon en gezond water

Onze inzet voor schoon en gezond water blijft overeind volgens onze afgesproken koers uit het Waterbeheerprogramma. We zien daarnaast dat de voorbereiding van de opgaven voor het verbeteren van de waterkwaliteit in het NPLG in de provincies Groningen en Drenthe in 2023 de nodige aandacht zal opeisen. Het NPLG biedt kansen om de robuustheid van het watersysteem te vergroten en mogelijk met hulp van de provincies te werken aan het verbeteren van de waterkwaliteit. De kansen zitten in de inzet van meer geld dat hiervoor beschikbaar komt en - letterlijk - meer ruimte om meer te kunnen doen in deze grote opgave. Daarmee komt de realisatie van de afgesproken en tegelijk ambitieuze doelen uit het Waterbeheerprogramma mogelijk (sneller) dichterbij.

Tegelijk gaan we door met de uitvoering van de al geplande KRW-maatregelen. In Drenthe doen we dat binnen de Gebiedsgerichte Aanpak Kop van Drenthe, waar we al geplande maatregelen uitvoeren én aan de hand van een routekaart met onze partners in het gebied verdere maatregelen uitwerken. In het Groningse deel van ons werkgebied zetten we in 2023 in op de nadere uitwerking van maatregelen, zodat we die in de volgende jaren kunnen uitvoeren. De realisatie vanuit de gebiedsprocessen Lauwersmeer en Zuidelijk Westerkwartier loopt intussen gewoon door.

Activiteiten in 2023

- We bereiden ons voor op het NPLG vanaf 2024 door te participeren in de provinciale plannen van de provincies Groningen en Drenthe en de daaruit voortvloeiende gebiedsprocessen.
- We starten de voorbereiding op de KRW-tussenevaluatie in 2024. Deze evaluatie is landelijk afgesproken met het oog op de eindebeoordeling in 2027.
- We voeren watersysteemanalyses uit en stellen streefbeelden op ten behoeve van planvorming voor de volgende KRW-waterlichamen:
  - Leekstermeer en Matsloot;
  - Reitdiep-Kommerzijl;
  - Hoendiep-Aduarderdiep;
  - Winsumerdiep-Bedumerdiep;
  - Maren-DG Reitdiep;
  - Maren-DG Fivelingo;
  - Damsterdiep-Nieuwediep.
- We zetten de uitvoering van KRW-maatregelen in het verbeteren van de biodiversiteit voort in het kader van:
  - Gebiedsproces Lauwersmeer;
  - Gebiedsproces Paterswoldsemeer;
  - Zuidelijk Westerkwartier;
  - Gebiedsgerichte Aanpak Kop van Drenthe.
- We gaan door met het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) als subsidie-instrument om de waterkwaliteit te verbeteren en als manier van samenwerken met de agrarische sector.
- We pakken knelpunten in de vismigratie aan en blijven deelnemen aan het programma Vissen voor verbinding.
- We bepalen de betekenis van de nieuwe Europese Lozingseisen Stedelijk Afvalwater (programma Gezuiverd Water) voor ons waterkwaliteitsbeheer.

Activiteiten na 2023

- Starten KRW-uitvoeringsprojecten als gevolg van de opgestelde watersysteemanalyses en streefbeelden.
- Tussenevaluatie KRW 2024.
- Uitvoering NPLG vanaf 2024.
- Voorbereiding eindbeoordeling KRW 2027.
- Bepalen van beleid ten aanzien van de categorie 'overige wateren'. Vragen die we hierin moeten beantwoorden zijn: welke wateren zijn dat precies? Welke verantwoordelijkheden hebben we? En wat is onze ambitie? Het stedelijk water hoort ook bij deze categorie.

Ruimtelijke kwaliteit

We zijn trots op het landschap in ons werkgebied en op de rol die het water daar in al zijn verschijningsvormen in speelt: het gaat niet alleen om het water zelf: ook bruggen, kades, gemalen en historische waterstaatkundige bouwwerken dragen daaraan bij. Wij zorgen ervoor dat onze cultuurhistorische monumenten zichtbaar en levend worden gehouden. En ook door het beleven van water te stimuleren door recreatie mogelijk te maken, vaarwegen op orde te houden en de ruimtelijke kwaliteit te versterken met onze projecten.

Activiteiten in 2023

- We bepalen kaders voor ruimtelijke kwaliteit.
- We gaan het nieuwe Vaarwegenbeleid vaststellen en daarna vertalen naar beheer. Dit brengt ook met zich mee dat we invulling geven aan beheerverantwoordelijkheden in het vaarwegbeheer en nautisch beheer die we niet eerder hebben belegd.
- We voeren het bruggenprogramma uit.
- We investeren in de restauratie van onze cultuurhistorische objecten. De grootste hiervan is gemaal de Waterwolf.

Activiteiten na 2023

- Het bruggenprogramma loopt door tot 2028. Daarna volstaat de assetmanagement-methodiek voor bruggen en gaan we over op regulier beheer en onderhoud.
- De inventarisatie van onze cultuurhistorische objecten is afgerond. Dit zal leiden tot een meerjarenprogramma voor restauratie en onderhoud.

Kosten en investeringsuitgaven programma Voldoende en gezond water

In onderstaande tabel zijn de netto lasten van het programma Voldoende en gezond water voor de begroting 2023 weergegeven ter vergelijking de werkelijke netto lasten 2021 en begroting 2022 met een doorkijk naar 2024 - 2026.

In € 1.000	Personeelskosten	Goederen & Diensten	Kapitaal-lasten	Totale lasten	Baten	Netto lasten
Realisatie 2021	8.113	9.666	7.720	25.498	3.040	22.458
Begroting 2022	8.857	9.950	8.203	27.010	3.534	23.477
Begroting 2023	9.651	10.978	8.987	29.616	3.077	26.538
2024	9.835	11.197	10.615	31.647	3.768	27.879
2025	10.032	11.421	12.077	33.529	3.512	30.017
2026	10.232	11.650	13.689	35.571	2.580	32.991

Onderstaande tabel geeft de geplande netto investeringen van het programma Voldoende en gezond water weer met het begrote uitgavenverloop over de jaren.

In € 1.000	Bestedingen inclusief uren + rente	Bijdrage derden	Totaal
Realisatie 2021	20.267	2.182	18.085
Begroting 2022	31.204	4.167	27.037
Begroting 2023	30.461	6.640	23.821
2024	54.861	9.938	44.923
2025	43.838	10.775	33.062
2026	22.321	3.648	18.674

PROGRAMMA 3 - GEZUIVERD WATER

Algemeen

Het waterschap heeft dertien zuiveringsinstallaties waarin we water op een natuurlijke manier zuiveren. Als het water schoon is, lozen we het weer op oppervlaktewater. Voor de toekomst werken we aan hergebruik van het gezuiverde water als grondstof of als proceswater voor de industrie. We borgen de continuïteit van het zuiveringsproces. Daarvoor brengen en houden we onze assets op orde door risico gestuurd onderhoud volgens de principes van assetmanagement. Met het monitoren van het hele zuiveringsproces zetten we in op een doelmatige waterketen waarin we kosteneffectief werken en energie besparen. Door in te zetten op minder gebruik van hulpstoffen en op hergebruik van stoffen in of uit het zuiveringsproces werken we aan een duurzame waterketen.

We willen omgevingsgericht en integraal aan onze opgaven werken. Dat doen we voor gezuiverd water voor een groot deel door intensieve samenwerking in de waterketen. Samen met gemeenten en het drinkwaterbedrijf werken we de komende jaren aan routekaarten van onze zuiveringskringen. In zo'n routekaart werken we samen onze opgaven uit tot maatregelen. Maatregelen die ons in staat stellen om ons werk toekomstgericht uit te voeren. We verbinden dat wat we nu moeten doen met wat we in de toekomst willen bereiken.

Voor het programma gezuiverd water betekent dit dat er naast onze geplande werkzaamheden aandacht is en komt voor studies en onderzoeken die voortkomen uit de routekaarten. Dat ondersteunen we met digitalisering. Het gaat dan om:

- In het eerste kwartaal 2023 maken we een plan van aanpak voor het bieden van 'prestaties in beeld' van de processen uit de afvalwaterketen t.b.v. de routekaarten en het programma afvalwaterprognoses. De realisatie vindt plaats met het project CIK. De planning daarvan wordt onderdeel van het plan van aanpak.
- Het ontwikkelen van de bedrijfs- en informatie-architectuur van de uitgebreide afvalwaterketen (incl. riolering en grondstoffen- en energiefabriek). Dit gebruiken we als blauwdruk voor de realisatie van de routekaarten. We houden daarbij rekening houden met de invloed van 'digital twins' (het virtuele evenbeeld van assets dat helpt bij optimalisatie en onderhoud) en 'data science' (dat is eigenlijk de verwerking van en het verbinden van verschillende soorten data en statistieken) op de keteninrichting.

Inzameling en transport

Met de gemeenten en drinkwaterbedrijven in ons werkgebied werken we samen in de waterketen om kosten te besparen, de kwaliteit te verbeteren en de kwetsbaarheid te verminderen. De gemeente levert via het eigen rioolstelsel het ingezamelde afvalwater af bij een gemaal van het waterschap. Het waterschap transporteert het door de gemeente ingezamelde afvalwater naar één van de zuiveringsinstallaties.

Activiteiten in 2023

- Het akkoord over de samenwerking in de waterketen 'Ons water centraal 2020 - 2025' trad op 1 januari 2020 in werking. De uitvoering van projecten, zowel op regionale schaal als ook in de samenwerkende clusters, vindt plaats conform de nieuw gemaakte afspraken. Ook in 2023 zetten we de regionale samenwerking voort.
- In 2022 hebben we de basis gelegd voor de routekaart met de zuiveringskring RWZI Garmerwolde en zijn we gestart met de uitvoering van het plan van aanpak. Fase 1 wordt in 2023 uitgewerkt. Daarin staat de informatie die nodig is voor het maken van scenario's voor de toekomst van deze zuiveringskring. Fase 2 bestaat uit het beschrijven van de scenario's. Dit traject wordt onder leiding van Noorderzijvest in samenwerking met onze waterketenpartners uitgevoerd.
- Binnen het cluster Groningen West is in 2022 met onze partners gemeente Westerkwartier en Het Hogeland een akkoord bereikt om gezamenlijk een plan van aanpak op te stellen om tot routekaarten te komen voor onze zuiveringskringen in die gemeenten. We zullen starten met de zuiveringskringen van de RWZI's Feerwerd, Winsum en Onderdendam. De oplevering van het plan van aanpak is in 2023 gepland. Afhankelijk van de doorlooptijd bepalen we of we in 2023 kunnen starten met de uitvoering van dit plan van aanpak.
- Het contract voor de afvalwatertransportleiding van de RWZI Westerkwartier is eind 2022 op de markt gebracht. De oplevering is gepland in 2025.
- In 2022 zijn we gestart met de renovatie van rioolgemalen fase 4. De laatste rioolgemalen van deze reeks worden begin 2023 opgeleverd.
- Binnen de regionale waterketensamenwerking lopen de sleutelprojecten meten en monitoren, gegevensbeheer en de waterketenkaart. In 2023 zullen deze projecten doorlopen. Het project meten en monitoren ontwikkelt zich dan richting een beheerfase. Het project gegevensbeheer heeft mensen succesvol opgeleid op dit terrein en voldoet daarmee aan de doelstelling. In 2023 gaat het project verder. Voor de waterketenkaart is voortgang geboekt. Via 'use cases' wordt informatie op de kaart gebracht. Met kleine praktische stappen komen we verder.
- In 2023 wordt een methode (ingezet door WON) uitgevoerd om risicovolle overstorten bij de KRW opgave in ons werkgebied te prioriteren. Op basis van de uitkomsten worden vervolgacties bepaald.
- Om zicht te krijgen op het functioneren van IBA's in de praktijk en decentrale zuiveringssystemen binnen de gemeente Groningen wordt er een waterkwaliteitsmonitoring uitgezet. Hierbij worden we ondersteund door de STOWA via het project DEBIT. Het project DEBIT brengt landelijk waterkwaliteit informatie van decentrale zuiveringssystemen samen en maakt deze breed beschikbaar.
- De optimalisatie studie afvalwatersysteem Eelde-Roden loopt door in 2023. Dit onderzoek wordt uitgevoerd samen met Hunze en Aa's en de gemeenten Noordenveld en Tynaarlo. Doel van de studie is het oplossen van knelpunten die bij (veel) neerslag optreden.

Activiteiten na 2023

- Aanleg van de transportleiding rioolwaterzuivering Westerkwartier.
- Start fase 2 routekaart zuiveringskring RWZI Garmerwolde. In deze fase worden de scenario's opgesteld, geanalyseerd en uitgewerkt tot een voorkeurscenario.
- Vanuit de routekaarten van onze zuiveringskringen, starten de komende jaren in de samenwerkende clusters verschillende activiteiten.
- In 2024 start de verkenningsfase van de renovatie van rioolgemalen fase 5.

Waterzuiveren

Het afvalwaterbeheer is een taak waar wij erin slagen om onze taak goed, efficiënt en steeds duurzamer uit te voeren. Hoewel we deze taak nu goed uitvoeren moeten we hard aan blijven werken. Zo heeft onze infrastructuur aandacht nodig om deze taak ook in de toekomst goed te blijven functioneren. Zo vormt klimaatverandering een steeds grotere uitdaging. Denk aan de hevige buien die steeds vaker voorkomen, maar ook in ons afvalwater aanwezige stoffen zoals microplastics, PFAS en andere vormen een bedreiging. Onze huidige zuiveringsprocessen zijn niet in staat om deze stoffen in voldoende mate uit het afvalwater te verwijderen. Daarnaast zijn er maatregelen vanuit de Kaderrichtlijn Water die zich richten op onze rioolwaterzuiveringen en nader moeten worden uitgewerkt. Ook de ontwikkelingen op het gebied van grondstofprijzen en beschikbaarheid geven aanleiding om nog kritischer te zijn op het verbruik. We moeten uiteraard wel blijven voldoen aan onze vergunningen.

Activiteiten in 2023

- We vervolgen de vervanging van de procesautomatisering van de rioolwaterzuiveringen.
- Vanuit de routekaart afvalwaterketen stad Groningen volgt een knelpunt in de biologische zuivering van de rioolwaterzuivering Garmerwolde. Deze is in 2024 vol belast en heeft uitbreiding nodig om de groei van afvalwater uit de stad Groningen goed te kunnen blijven behandelen. Daar is inmiddels onderzoek naar gedaan. Uit het traject volgen voorgestelde maatregelen die nader worden uitgewerkt in 2023. Dit kan forse financiële consequenties hebben.
- Er wordt toegewerkt naar Covid-19 bemonstering in overleg met en kosten van het RIVM op al onze rioolwaterzuiveringsinstallaties voor 7 dagen in de week.
- Voor het project rioolwaterzuivering Westerkwartier start de uitvoering in 2023.
- In het project REGAIN zijn de ontwerpen voor het pilotproject REGAIN in 2022 gereed en worden de installaties in 2023 in gebruik gesteld.
- In 2023 wordt het praktijkonderzoek naar de emissies van lachgas uit rioolwaterzuiveringen gestart op de rioolwaterzuivering Garmerwolde. Parallel loopt er een verkenning naar de mogelijkheden voor een promotieonderzoek op het thema 'machine learning' voor beperking van lachgas emissies uit rioolwaterzuiveringen. Eind 2022 is bekend of dit onderzoek uitgevoerd kan worden. Dit onderwerp wordt ondersteund door samenwerkingspartners in de WON.
- De beschikbaarheid van technische onderdelen is niet meer zo vanzelfsprekend als eerder. Deze maatschappelijke ontwikkeling vraagt om de doorontwikkeling van ons preventief onderhoud. Het doel is om in 2023 het inzicht in bedrijf kritische onderdelen te updaten.
- We onderzoeken de mogelijkheden om besparingen te optimaliseren in het chemicaliënverbruik. Daarvoor wordt een team ingericht. We zoeken naar alternatieven bijvoorbeeld in de vorm van restproducten met vergelijkbare eigenschappen.

- Als onderdeel van 'de basis op orde' moeten de omgevingsvergunningen geactualiseerd worden. Voor de rioolwaterzuiveringen Delfzijl en Garmerwolde gebeurt dat in 2023.
- We maken een plan van aanpak om te komen tot een 'milieuzorgsysteem'. Hierin werken we stapsgewijs toe naar een zorgsysteem conform de opzet die hoort bij ISO 14001. Het doel van dit systeem is het realiseren van een proces dat leidt tot continue verbetering van milieu en duurzame bedrijfsvoering.
- De afvalwateraanvoer via de nieuwe persleiding vanuit de Eemshaven naar de zuiveringskring van de rioolwaterzuivering Uithuizermeeden wordt in 2023 in praktijk ingeregeld op onze systemen.
- In 2023 start het aanbestedingsproces voor groen onderhoud. Hierin kijken we naar een aanbestedingsvorm die goed aansluit op huidige ontwikkelingen in de maatschappij.

Activiteiten na 2023

- Vervolg uitrol routekaarten in waterketensamenwerkingsclusters.
- De realisatie RWZI Westerkwartier loopt door tot in 2024.

Slibverwerking

Het slib afkomstig uit het zuiveringsproces bevat nog waardevolle stoffen en energie. Energie die we in de gisting op de rioolwaterzuivering Garmerwolde omzetten in biogas die na verbranding in de WarmteKrachtKoppeling wordt omgezet in elektrische energie. Wat overblijft wordt ontwaterd in de slibontwateringsinstallatie waarna het wordt getransporteerd naar de eindverwerker.

Activiteiten in 2023

- De membraanfilterpersen ontwateren het zuiveringsslib. Net als in voorgaande jaren wordt gestreefd naar verdere optimalisatie van het slibontwateringsproces. In 2023 wordt er een 4e membraanfilterpers geplaatst.
- De voorbereidende werkzaamheden voor de sliboverslag zijn in 2022 afgerond en de uitvoering start in 2023. Oplevering van de sliboverslag op Garmerwolde staat vooralsnog gepland in 2024.

Activiteiten na 2023

- In 2023 blijven we werken aan de continue optimalisatie aan de processen rondom de slibverwerking.

Kosten en investeringsuitgaven programma Gezuiverd water

In onderstaande tabel zijn de netto lasten van het programma Gezuiverd water voor de begroting 2023 weergegeven ter vergelijking de werkelijke netto lasten 2021 en begroting 2022 met een doorkijk naar 2024 - 2026.

In € 1.000	Personeelskosten	Goederen & Diensten	Kapitaal-lasten	Totale lasten	Baten	Netto lasten
Realisatie 2021	5.045	17.140	8.490	30.674	12.935	17.739
Begroting 2022	5.198	15.920	8.222	29.340	11.062	18.278
Begroting 2023	5.036	19.026	8.448	32.510	13.377	19.134
2024	5.133	19.406	8.606	33.145	14.840	18.305
2025	5.235	19.795	9.000	34.030	13.868	20.162
2026	5.340	20.190	12.583	38.113	14.925	23.189

Onderstaande tabel geeft de geplande netto investeringen van het programma Gezuiverd water weer met het begrote uitgavenverloop over de jaren.

In € 1.000	Bestedingen inclusief uren + rente	Bijdrage derden	Totaal
Realisatie 2021	7.369	280	7.089
Begroting 2022	7.044	-	7.044
Begroting 2023	22.611	379	22.232
2024	45.907	1.686	44.221
2025	22.429	985	21.444
2026	39.307	-	39.307

PROGRAMMA 4 - ORGANISATIE EN OMGEVING

Algemeen

De grote maatschappelijke opgaven van deze tijd vragen een andere manier van werken. Een ontwikkeling waarbij we actief gericht zijn op onze omgeving, binnen én buiten. Waarbij we luisteren, transparant opereren en samenwerking vragen en bieden. Het waterschap is én een functionele uitvoerende overheid én ook steeds meer een proactieve en agenderende partner. Samenwerking is een kernwaarde: de grote opgaven in ons werkgebied kan het waterschap niet alleen realiseren. We staan voor een goed werkend watersysteem en een optimale samenwerking in de waterketen met oog voor de belangen in onze omgeving. We zijn steeds meer een communicatieve organisatie, waarin medewerkers zich bewust zijn van hun handelen en verantwoordelijk zijn voor hun eigen communicatie. We praten eenduidig met onze waterschapsbril. Zo vergroten we onze herkenbaarheid, zichtbaarheid en positionering van (het werk van) ons waterschap. Het resultaat van die inspanning is onze dienstverlening.

Bestuur

Het waterschap kent een monistisch stelsel. Om in deze monistische context invulling te geven aan de kaderstellende en toezichhoudende rol van het algemeen bestuur (controle en evenwicht) willen we in de komende periode de samenwerking tussen het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur verder optimaliseren. Ons bestuur neemt pro actief deel in belangrijke gebiedsprocessen en voert periodiek bestuurlijk overleg met onze belangrijkste externe partners. De ambities van het waterschap uit het Waterbeheerprogramma krijgen hiermee een plek in deze gebiedsprocessen en in het (bestuurlijk) overleg. Zo zorgen we voor adequate belangenbehartiging op regionaal en landelijk niveau in samenwerking met onze bestuurlijke partners en versterken we onze bestuurlijke positie.

Activiteiten in 2023

- 15 maart 2023 zijn de verkiezingen voor het algemeen bestuur. De verkiezingen zijn gelijktijdig met de verkiezingen voor provinciale staten. Na de installatie van het nieuwe bestuur op 23 maart 2023 start het vormen van een nieuwe coalitie en bestuursakkoord en de vorming van een nieuw dagelijks bestuur. In 2023 doen we daarvoor het volgende:
  - We bereiden een goed verloop van de verkiezingen voor en voeren deze uit;
  - Indien gewenst, verlenen we ondersteuning bij het vormen van een nieuwe coalitie en het opstellen van een nieuw bestuursakkoord;
  - We maken een inwerk- en introductieprogramma voor het nieuwe bestuur, inclusief de nieuwe portefeuillehouders.

- Samen met het algemeen bestuur (en de fractievoorzitters) wordt bepaald op welke wijze aandacht wordt gegeven aan de eigen werkwijze (governance en integriteit).
- Het huidige reglement van orde van het algemeen bestuur is vastgesteld in 2019. In afstemming met (de fractievoorzitters uit) het algemeen bestuur gaan we na of het noodzakelijk is dit reglement te actualiseren.
- Op dit moment is bij de Eerste Kamer een wetsvoorstel in behandeling om ook bij waterschappen een rekenkamer in te voeren met uitsluitend externe leden. In samenspraak met het dagelijks bestuur en de secretaris-directeur gaat het algemeen bestuur alle verkenningen uitvoeren en voorbereidingen treffen die nodig zijn, om na de komende waterschapsverkiezingen een rekenkamer te kunnen installeren.
- Ook in 2023 voeren we, namens het dagelijks bestuur, doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken uit. Het algemene bestuur wordt hierover geïnformeerd.

Organisatie en omgeving

Vanuit onze uitvoerende en agenderende rol werken we elke dag aan een toekomstbestendig leefgebied voor onze mensen. We willen transparant uitleggen welke afwegingen horen bij de keuzes die we maken. We gaan daarbij uit van feiten. Het is daarom erg belangrijk dat het waterschap betrouwbare informatie en transparante data gebruikt en verstrekt. Om op deze koers te kunnen varen, is het gestructureerd verwerken en kunnen aanbieden van informatie en data van het grootste belang. Daarom is het nodig om heldere processen te doorlopen: keuzes, scenario's en volgorde komen op tafel; vervolgens worden besluiten eenduidig, transparant en herleidbaar vastgelegd.

We kunnen de opgaven van het waterschap beter helpen realiseren door slimmer gebruik te maken van data en digitale mogelijkheden. Het beheersen van het watersysteem en de waterketen is steeds complexer als gevolg van de klimaatverandering. Dat heeft direct gevolgen voor de werking van onze assets. De analyse van data en sturing van het watersysteem en waterketen gebeurt steeds vaker automatisch. Sommige data zijn goed gestructureerd, zoals sensoren die data leveren. Alle documenten, voorstellen en bestanden die onze medewerkers maken, is veel minder gestructureerde informatie. Om dat te verbeteren is een heldere manier van werken en duidelijkheid nodig over wie waarvoor verantwoordelijk is. Daar hoort een juiste onderlinge samenhang bij tussen de gebruikte systemen en gegevens (in documenten). Informatie is makkelijk vindbaar. De kwaliteit en status van gegevens is steeds duidelijk voor wie ze wil gebruiken, met de context waarin ze tot stand zijn gekomen.

Toekomstfit

Met feitelijke data en met een open vizier op alle belangen die spelen in een gebied, bij een vraagstuk of in een specifiek project gaan we in gesprek: met onze omgeving en - binnen de organisatie - met elkaar, over de grenzen van teams heen. Onze medewerkers halen, brengen en delen veel informatie die steeds vaker en steeds sneller van buiten op ons afkomt. Al deze gegevens, data en informatie moeten kloppen, makkelijk te raadplegen en zoveel mogelijk openbaar zijn. Daarmee zijn we betrouwbaar en benaderbaar en kunnen we doen wat we beloven.

Samenwerken is voor ons een kernwaarde. We streven ernaar om in een vroeg stadium met alle belanghebbenden om tafel te gaan in een gebiedsgerichte aanpak. We versterken de samenwerking met onze partners en werken aan gezamenlijke kaders voor ontwikkelingen. We zijn hierin proactief en agenderend. We kennen de mogelijkheden en beperkingen van het watersysteem en brengen dat in bij ruimtelijke processen. Daarnaast willen we een benaderbare overheid zijn, midden in de

maatschappij, die meedenkt met de inwoners en transparant kan uitleggen welke afwegingen horen bij de keuzes die we maken. We zorgen dat we ons netwerk met belanghebbenden goed inzichtelijk hebben en actueel houden. We zoeken naar manieren om meerwaarde van andere partijen aan ons werk te kunnen koppelen en manieren om ons werk tot meerwaarde in andermans belangen en opgaven te laten zijn. Dat vereist dat we onze medewerkers moeten voorbereiden op veranderend werk: met behoud van expertise ook wendbaarder worden in snelle ontwikkelingen die buiten en binnen op ons afkomen, wendbaar in functie, wendbaar in houding en gedrag en wendbaar op inhoud. We moeten op tijd sturen om in de toekomst voldoende gekwalificeerde mensen te hebben om dit te blijven doen. Strategische personeelsplanning is een middel om daarover in gesprek te zijn. Dat gesprek gaat (ook) over de ruimte die de organisatie nodig heeft om hier efficiënt, kostenbewust en flexibel mee om te gaan.

Sturen op bedrijfsvoering

We moeten transparant kunnen uitleggen dat we doen wat we beloven. En als het resultaat afwijkt, moeten we kunnen uitleggen waar dat aan ligt. Welke keuzes, scenario's, afwegingen en bevoegdheden spelen een rol? En hoe is het (omgevingsgerichte) proces gelopen? Juist in een tijd dat ons werk tenminste twee keer zo duur wordt, is het niet uit te leggen dat onze belastingtarieven wel fors stijgen als we het geplande werk niet (op tijd) uitvoeren. Naast investeringen moeten we de uitgaven in onze exploitatie goed kunnen verantwoorden en keuzes op heldere en gedragen kaders baseren. In dit ontwikkelspoor zetten we daarom in op het (opnieuw) in kaart brengen van sturende, primaire en ondersteunende processen. Het helder in kaart brengen van rollen, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden draagt sterk bij aan de gewenste transparante bedrijfsvoering. Deze processen faciliteren we met de juiste middelen en (IT) systemen die ons ook helpen bij data gedreven werken. Heldere processen en passende systemen dragen bij aan resultaatgericht en efficiënt (samen) werken.

Asset management: sterkere koppeling met duurzaamheid en monitoring wordt basis voor strategie en beleid

Ons (afval)waterbeheer kan doelmatiger door middel van assetmanagement. Inzicht en sturing op de samenhang van kosten, prestaties en risico's staat hierbij centraal. We hebben assetmanagement geborgd in onze organisatie en ontwikkelen dit steeds verder door. Zo koppelen we de principes van assetmanagement in het stap voor stap toewerken naar circulair bouwen en - concreter - de geplande verduurzaming van onze gebouwen. De routekaart circulair helpt daarbij. Daarin stellen we dat 'waardebehoud' boven 'waardecreatie' gaat. Dat betekent dat we anders naar de vervanging van bestaande assets kijken: moet dat echt of kunnen we de levensduur verlengen? We krijgen met het toepassen van assetmanagement steeds beter zicht op de volgorde van wat we moeten doen om kunstwerken in het watersysteem in stand te houden. De volgende ontwikkelstap is het maken van een integrale programmering.

In deze tijd betekent 'de basis op orde' niet alleen dat het gaat over het op orde hebben van ons beheer van het watersysteem en onze assets. De informatie die daarbij hoort, maakt hier integraal onderdeel van uit. Assetinformatie, monitoringsgegevens van waterkwaliteit en -kwantiteit zijn de basis om strategie en beleid vorm mee te geven. Het geeft ons handvatten om beleid en regels heel specifiek in te zetten en af te bakenen, bijvoorbeeld via de werkingsgebieden die voortvloeien uit de Waterschapsverordening onder de Omgevingswet. Monitoring gaat dus steeds meer opleveren en is niet meer alleen gericht op bediening van het watersysteem of het kunnen verantwoorden van keuzes in het dagelijks werk.

Met een scherper oog voor juist de héle levensduur van onze assets en het in beeld brengen van de risico's die we onderweg tegenkomen, zijn we steeds beter in staat om een transparante en voorspelbare investerings- en onderhoudsprogrammering te maken. Dit helpt ons om de toenemende kosten voor het waterschap en de lastendruk voor de inwoners van ons werkgebied zoveel mogelijk te matigen.

Activiteiten in 2023

- Alle teams van ons waterschap zetten in op de drie ontwikkelsporen: toekomstfit, assetmanagement en sturen op bedrijfsvoering.
- Digitaal en datagedreven transformeren is nadrukkelijk onderdeel van alle drie ontwikkelsporen. De behoefte aan (nieuwe of aangepaste) vormen van digitalisering vloeit voort uit strategie. We vragen ons op tijd af welke soort data we wanneer en waarvoor nodig hebben. Zogenaamde bedrijfstransformatieplannen beschrijven op concreet doelniveau waar de behoefte aan digitalisering precies zit en welke (toekomstige) digitale mogelijkheden toe te passen zijn in ons dagelijks werk. Voor het proces Afvalwaterketen kan de uitwerking van het eerder gemaakte bedrijfstransformatieplan starten. Voor de financiële processen is het bedrijfstransformatieplan volgend jaar klaar voor uitwerking. Voor het proces Watersystemen en Waterveiligheid wordt het proces om het bedrijfstransformatieplan te maken afgerond in 2023. Daarna kan ook voor dat proces de uitwerking starten.
- De ontwikkelsporen richten zich op verbeteren van processen, inrichten en het eigen maken van nieuwe werkwijzen en ons klaarmaken voor anders werken in een snel veranderende wereld. Waarom veranderingen nodig zijn en hoe de inzet daarop linkt aan de uitgangspunten van BOVi en Waterbeheerprogramma vertalen we in doelenbomen voor programma 1 tot en met 4. Dat helpt om de koers en de bedoeling van veranderingen helder voor ogen te houden.
- Daarnaast gebruiken we de dagelijkse praktijk om te innoveren en processen te verbeteren. We liften daarbij waar dat kan mee met ontwikkelingen bij partijen als STOWA, Het Waterschapshuis en TNO. Zo kunnen we met relatief bescheiden inzet wel significante stappen zetten.
- Omgevingsgericht werken en de communicatie daarbinnen versterken. De urgentie van ons werk ligt 'buiten'. Onze netwerken en (online) tools gebruiken om issues op tijd te herkennen en kansen en mogelijkheden proactief te benutten. In al onze communicatie zijn we alert op onze corporate koers (het Waterbeheerprogramma) waarbij we de verbinding en samenwerking benadrukken in de gezamenlijke opgave voor 'buiten'.
- Onze bestuurders en medewerkers zijn onze beste ambassadeurs. We willen verder inzetten op het verbeteren en faciliteren van (bestuurlijke) ambassadeurs van ons waterschap.
- We zetten in op (digitaal) communicatief vaardige medewerkers, zowel in schrijfvaardigheid als bewustwording in van ieders handelen en interactie met buiten.
- Hybride werken is de toekomst en het kantoor wordt daardoor ook anders gebruikt. Met een aantal deelprojecten zullen we stapsgewijs het kantoor verder herinrichten en verduurzamen. Op deze manier kunnen we de (energie)kosten verlagen en investeringskosten verspreiden over meerdere jaren.
- Leidinggeven in een dynamische veranderende omgeving, arbeidsmarktcommunicatie, strategische personeelsplanning, regie op je eigen loopbaan en duurzame inzetbaarheid zijn de belangrijkste thema's die onder de paraplu van het ontwikkelspoor Toekomstfit verder worden ontwikkeld en worden ingezet.
- We werken aan duurzaam en innovatieve inkoop. We werken aan een aanbestedingsplatform en implementeren Duurzaam Opdrachtgeverschap Waterschappen.

- In 2023 voeren we enkele grote informatie & automatiseringsprojecten uit, met als highlights Goudvis (vervanging financieel systeem door het systeem niet louter administratief in te zetten maar daarmee stuurinformatie in de hele bedrijfsvoering te versterken), vervanging systeem voor zaakgericht werken en samenwerken rondom (bron)documenten met de invoering van SharePoint.
- In 2023 gaan we verder met het op een hoger niveau brengen van de uitvoering van de verbijzonderde interne controles. Dit is een eigen kwaliteitsbewaking waarbij een check wordt uitgevoerd op de financiële rechtmatigheid. Daarnaast wordt nagegaan of de gemaakte afspraken opvolgen en of de interne controles naar behoren functioneren. Een professionaliseringslag gaat helpen om de organisatie klaar te stomen voor de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording die vanaf 2025 afgegeven moeten worden door het dagelijks bestuur in plaats van door de accountant.
- We hechten aan genoeg aandacht voor allerlei vormen van informatiebeveiliging en de risico's van cybercrime. Samen met waterschap Hunze en Aa's hebben we een Chief Information Security Officer (kortweg CISO) geworven. De CISO zal in 2023 verder invulling geven aan de 'Baseline Informatiebeveiliging Overheid' (BIO). Vanuit de audit van het voorjaar 2022 zijn aanbevelingen gedaan voor onder meer verbetering van logische toegangsbeveiliging, onderzoek om scheiding aan te brengen tussen kantoor- (KA) en procesautomatisering (PA) en fysieke beveiliging locaties met procesautomatisering (kortweg PA-locaties).

Internationale betrokkenheid

Het waterschap neemt deel aan internationale projectactiviteiten onder de vlag van DWA (Dutch Water Authorities), de samenwerkende waterschappen in het buitenland. Deze activiteiten vinden grotendeels plaats binnen de diverse Blue Deal-partnerschappen. In de komende jaren zullen hier ook Europese samenwerkingen bij betrokken worden. Collega's dragen bij aan de projecten in onder andere Roemenië, Vietnam, Burkina Faso, Ethiopië en Peru.

Blue Deal

Ons waterschap is projectleider van het Blue Deal project in Noord-Peru. In dit project wordt met twee decentrale waterbeheerorganisaties kennis uitgewisseld op het gebied van organisatie versterking, bestuur, preventie van overstromingen en waterkwaliteit en -kwantiteit. Blue Deal is een strategisch partnerschap dat de Nederlandse waterschappen hebben ondertekend met de Ministeries van Buitenlandse Zaken en Infrastructuur en Waterstaat. De ministeries stellen binnen het partnerschap hun internationale netwerken en financiële middelen beschikbaar. De Nederlandse waterschappen stellen kennis en tijd beschikbaar. Daarnaast nemen we deel in het project Centraal Amerika dat door een collegawaterschap wordt getrokken.

Doelstellingen voor ons internationale werk:

- Het leveren van een bijdrage aan de Sustainable Development Goals (SDG);
- Het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid door het brengen van kennis en kunde;
- Het opdoen van relevante kennis en ervaring door de eigen medewerkers;
- Versterking van de samenwerking met andere organisaties;
- Bevordering van aantrekkelijk werkgeverschap;
- Versterking van het maatschappelijk imago.

Begin 2023 wordt aan het algemeen bestuur een nieuw beleidsvoorstel voorgelegd waarin het kader van het internationale beleid van DWA verwerkt is. Dit kader is in 2022 vastgesteld door de Unie van Waterschappen.

Kosten en investeringsuitgaven programma Organisatie en omgeving

In onderstaande tabel zijn de netto lasten van het programma Organisatie en omgeving voor de begroting 2023 weergegeven ter vergelijking de werkelijke netto lasten 2021 en begroting 2022 met een doorkijk naar 2024 - 2026.

In € 1.000	Personeelskosten	Goederen & Diensten	Kapitaal-lasten	Toev. voor zieningen	Onvoorzien	Totale lasten	Baten	Netto lasten
Realisatie 2021	11.370	9.064	1.222	-	-	21.656	2.104	19.552
Begroting 2022	12.248	10.140	1.427	61	10	23.886	1.316	22.570
Begroting 2023	13.919	11.114	1.415	60	10	26.518	1.710	24.807
2024	14.064	11.334	1.966	60	10	27.434	1.711	25.723
2025	14.254	11.560	2.224	60	10	28.107	1.715	26.392
2026	14.388	11.789	2.205	60	10	28.451	1.718	26.733

Onderstaande tabel geeft de geplande netto investeringen van het programma Organisatie en omgeving weer met het begrote uitgavenverloop over de jaren.

In € 1.000	Bestedingen inclusief uren + rente	Bijdrage derden	Totaal
Realisatie 2021	2.690	-	2.690
Begroting 2022	2.120	-	2.120
Begroting 2023	3.297	-	3.297
2024	2.200	-	2.200
2025	1.435	-	1.435
2026	1.220	-	1.220

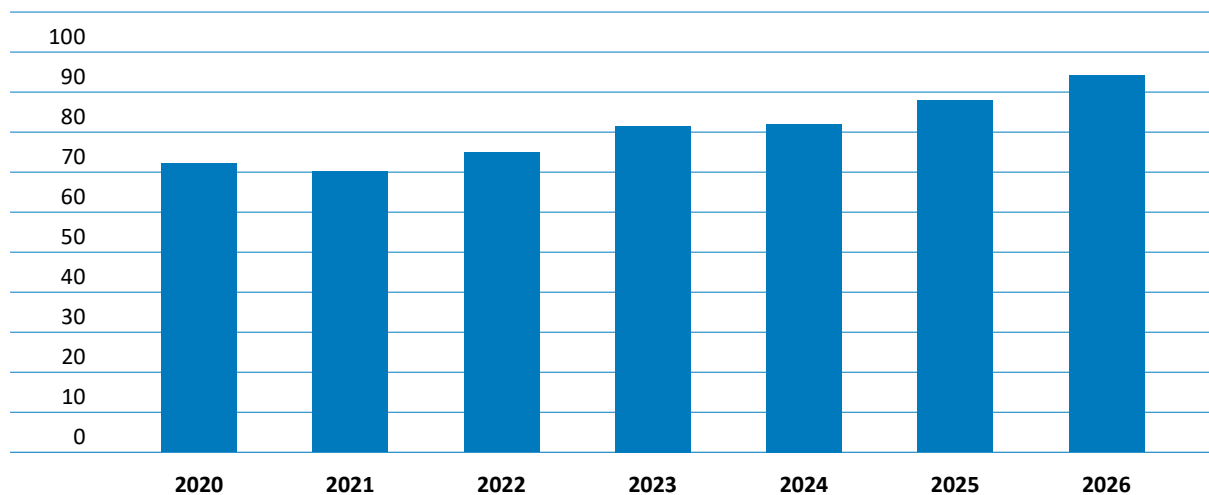
3. FINANCIËLE PARAGRAAF 2023

3.1 MEERJARENRAMING

Netto lasten ontwikkeling naar kostensoort

In € miljoen	Personeels- kosten	Goederen & Diensten	Kapitaal- lasten	Toevoeging voorzieningen	Totale lasten	Baten	Netto lasten	%
2020	28,2	35,2	25,4	-	88,8	16,9	71,9	-
2021	28,1	36,8	24,3	-	89,2	18,8	70,4	-
2022	30,0	37,0	24,6	0,1	91,6	16,5	75,1	-
2023	32,7	42,2	25,7	0,1	100,6	18,7	81,9	9,2%
2024	33,2	43,1	28,0	0,1	104,3	20,9	83,4	1,8%
2025	33,7	44,0	30,3	0,1	108,0	19,6	88,4	5,9%
2026	34,3	44,8	35,6	0,1	114,7	19,7	95,0	7,6%

Ontwikkeling netto lasten

Hieronder volgt een korte uiteenzetting van de ontwikkeling van aantallen FTE en investerings-uitgaven voor de komende jaren.

Aantallen personeelsleden op loonlijst ontwikkeling

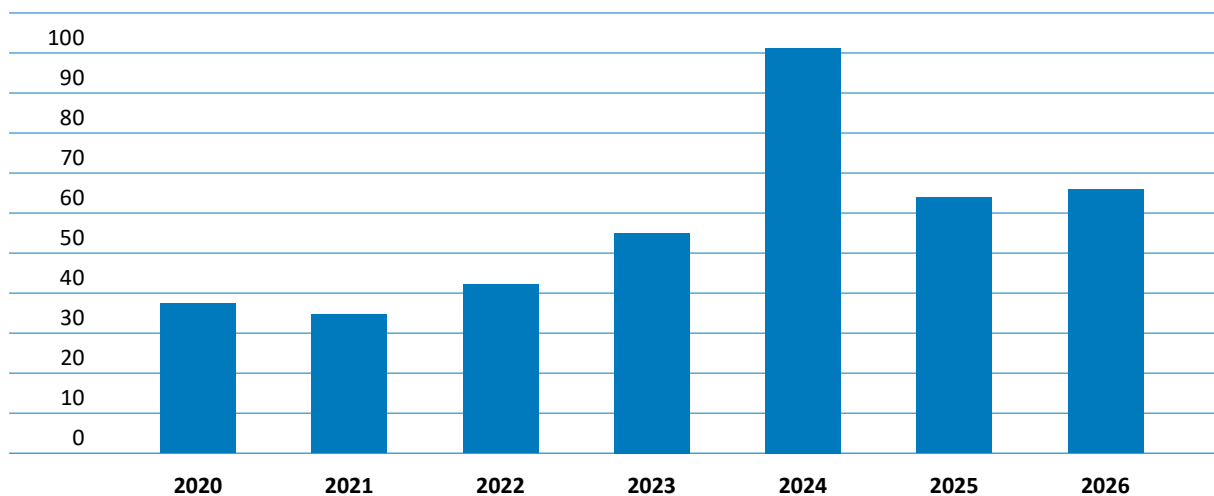
FTE	Begroting 2022	Begroting 2023	2024	2025	2026
Watersysteem	160,5	160,5	160,5	160,5	160,5
Zuiveren	62,0	62,0	62,0	62,0	62,0
Staf + management	85,4	85,4	85,4	85,4	85,4
Totaal	308,0	308,0	308,0	308,0	308,0

Netto investeringsuitgaven ontwikkeling

In € miljoen	INVESTERINGEN				
	Besteding	Bijdrage derden	Saldo	Geactiveerde lasten	Netto investeringsen
2020	45,3	10,8	34,5	2,6	37,1
2021	41,0	9,3	31,7	2,7	34,4
2022	51,0	12,0	39,1	2,9	42,0
2023	74,4	21,7	52,7	2,9	55,7
2024	149,5	51,5	98,0	4,9	102,8
2025	110,5	49,8	60,7	3,3	64,0
2026	104,3	41,0	63,4	3,2	66,5

Ontwikkeling netto investeringsuitgaven

3.2 UITGANGSPUNTEN

- De begroting 2022 inclusief meerjarige doorkijk, de kaderbrief 2023 en het concept Water Beheerprogramma 2022 - 2027 hebben als basis gediend voor de uitvraag voor de begroting 2023.
- De interne kostentoerekeningsystematiek, benodigd voor de toerekening van de kosten aan de taken Waterbeheer en Zuiveren, is conform het besluit van het algemeen bestuur van 27 oktober 2021 toegepast.
- Stijging van de saldokosten voor zowel de taak watersysteem als de taak zuiveren tussen de 6% en 10%. De gemiddelde tariefstijging (saldolaststijging) voor de begroting is uitgekomen op 9,6%. Dit percentage hanteren we ook voor de ontwikkeling van ons belastingtarief met de eventuele inzet van de algemene reserve.
- CAO en premiestijging 5,0%, Inflatie 12,5%.
- Voor de kapitaallasten wordt gerekend met een rentepercentage van 1,48% (was 1,43% in begroting 2022).
- Het maximale schuldenplafond van € 250 miljoen is tussentijdse verruimd tot € 300 miljoen.

3.3 NETTO LASTEN

De netto lasten worden eerst weergegeven per kostensoort, daarna per programma.

Totale netto lasten per kostensoort

In € 1.000	Personeelskosten	Goederen & Diensten	Kapitaallasten	Toev. voorzieningen	Onvoorzien	Totale lasten	Baten	Netto lasten
Realisatie 2021	28.093	36.879	24.258	-	-	89.230	18.749	70.481
Begroting 2022	29.962	36.974	24.586	61	10	91.593	16.527	75.065
Begroting 2023	32.653	42.249	25.684	60	10	100.657	18.698	81.960
2024	33.156	43.093	28.015	60	10	104.334	20.902	83.432
2025	33.727	43.953	30.266	60	10	108.016	19.639	88.378
2026	34.250	44.831	35.567	60	10	114.717	19.667	95.050

De stijging voor de netto lasten met € 7,2 miljoen voor 2023 ten opzichte van 2022 wordt veroorzaakt door:

- Personeelskostenstijging € 2,7 miljoen door: CAO/premie effect van (+ € 0,9 miljoen); verhoging van schalen (+ € 0,3 miljoen); hogere reiskosten en forensenvergoedingen (+ € 0,2 miljoen); hogere ziektevervangingskosten door hoger ziekteverzuim (+ € 0,2 miljoen); hogere kosten voor externe inhuur ten behoeve van de ontwikkelsporen (+ € 0,7 miljoen); overige kosten verhogingen (+ € 0,4 miljoen).
- Goederen en dienstenstijging € 5,2 miljoen door hogere kosten voor: inflatiecorrectie (+ € 3,4 miljoen); hogere lasten door stijging prijzen chemicaliën bovenop de inflatiecorrectie (+ € 0,8 miljoen); hogere lasten voor de covid-bemonstering (+ € 0,4 miljoen); hogere lasten voor dieselolie ten behoeve van de gemalen (+ € 0,3 miljoen); diverse overige kostenstijgingen en dalingen (€ 0,3 miljoen).
- Kapitaallasten stijgen met € 1,1 miljoen hetgeen voornamelijk wordt veroorzaakt door een hogere omslagrente en een toename van het geïnvesteerd vermogen.
- De baten nemen toe met € 2,2 miljoen door: inflatiecorrectie (+ € 1,1 miljoen); vergoeding voor covid-bemonstering (+ € 0,4 miljoen); verhuur grond voor het zonnepark Garmerwolde (+ 0,3 miljoen); hogere baten door toename in aangevoerd slib (+ € 0,3 miljoen).

Netto lasten per programma

In € 1.000	1 Veilig leven met water	2 Voldoende & gezond water	3 Gezuiverd water	4 Organisatie & omgeving	Saldo
Realisatie 2021	10.731	22.458	17.739	19.552	70.481
2022	10.741	23.477	18.278	22.570	75.066
2023	11.480	26.538	19.134	24.807	81.960
2024	11.525	27.879	18.305	25.723	83.432
2025	11.807	30.017	20.162	26.392	88.378
2026	12.137	32.991	23.189	26.733	95.050

3.4 KOSTENTOEREKENING

In deze paragraaf wordt ingegaan op de toerekening van kosten aan de wettelijke taken.

Waterschap Noorderzijvest onderscheidt de volgende wettelijke taken:

- Watersysteembeheer;
- Zuiveringsbeheer.

Alle activiteiten van het waterschap in het kader van de uitvoering van de opgedragen taken zijn ondergebracht in vier programma's. De netto lasten van deze programma's moeten worden gefinancierd uit de omslagen c.q. heffingen per taak. Er bestaat geen één op één relatie tussen de bestuurlijke programma's en de wettelijke taken. Dit betekent dat de netto lasten van de programma's moeten worden toegerekend aan de taken. Daar een programma een bundeling is van meerdere beheerproducten, die op zich weer worden gevormd uit bij elkaar behorende activiteiten, vindt deze toerekening op indirecte wijze plaats middels de toerekening van de beheerproducten aan de taken. De bij Noorderzijvest toegepaste beheerproducten zijn gebaseerd op het door de Unie van Waterschappen ontwikkelde Beleid- en beheerproducten model (BBP). Bij de productindeling wordt onderscheid gemaakt in primaire producten (hebben betrekking op werkzaamheden in relatie tot de taken van het waterschap) en ondersteunende producten. De primaire producten worden één op één toegerekend aan de taken. De ondersteunende producten worden niet toegerekend aan de primaire producten, maar worden rechtstreeks onder een programma gebracht.

Voor de toerekening van de ondersteunende producten aan de taken is de volgende methode toegepast: daar waar eenduidig aan een taak toe te wijzen, wordt het ondersteunende product rechtstreeks aan de bewuste taak toegerekend (voorbeeld: landmeetkundige diensten voor watersysteembeheer); daar waar dit niet het geval wordt de toerekening gebaseerd op de verhouding van de directe kosten (personeelskosten en goederen en diensten) naar de taken van de rechtstreeks toe te rekenen producten. De basisgedachte hierachter is dat naarmate er meer wordt uitgegeven aan een taak (in directe kosten en in uren) er ook meer gebruik wordt gemaakt van ondersteunende diensten, waarmee we voldoen aan de eis dat er een verdeling dient te worden gemaakt op basis van objectieve bedrijfseconomische criteria. In 2021 is een nieuwe kostentoerekening vastgesteld, die in dit jaarplan is verwerkt.

3.5 BELASTINGOPBRENGSTEN EN TARIEVEN

Het belastingstelsel omvat drie heffingen:

- Verontreinigingsheffing;
- Zuiveringsheffing;
- Watersysteemheffing.

De verontreinigingsheffing is voor directe lozingen op het oppervlaktewater. Het tarief is gelijk aan het tarief voor de zuiveringsheffing. De opbrengsten hiervan gaan naar het Watersysteem. De zuiveringsheffing is de heffing van huishoudens en bedrijven. Meerpersoonshuishoudens betalen een forfait van 3 vervuilingseenheden, terwijl een alleenwonende voor 1 vervuilingseenheid betaalt. Bedrijven betalen naar de vuillast.

De kosten van het Watersysteem moeten worden opgebracht door vier categorieën te weten:

- Ingezetenen;
- Eigenaren (overig) ongebouwd;
- Eigenaren natuur;
- Eigenaren gebouwd.

In de vergadering van het algemeen bestuur van 19 september 2018 is de kostentoedeling vastgesteld. De kostentoedeling watersysteem is als volgt:

- 30,0% aan de ingezetenen;
- 19,1% aan de zakelijke gerechtigden van ongebouwde onroerende zaken niet zijnde natuurterreinen;
- 0,3% aan de zakelijke gerechtigden van natuurterreinen;
- 50,6% aan de zakelijke gerechtigden van gebouwde onroerende zaken.

Bij de watersysteemheffing wordt gebruik gemaakt van tariefdifferentiatie:

- Voor buitendijks gelegen ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn en voor buitendijks gelegen gebouwde onroerende zaken wordt een tarief gehanteerd dat 25% is van het tarief dat blijkt de verordening op de watersysteemheffing voor elk van deze categorieën geldt.
- Voor verharde openbare wegen wordt een gedifferentieerd tarief toegepast dat 100% hoger is dan het tarief dat blijkt eerder genoemde verordening voor ongebouwde onroerende zaken niet zijnde natuurterreinen geldt. De categorie gebonden kosten (kosten verkiezingen, WOZ-kosten en kwijtschelding/oninbaar) worden toegerekend aan de betreffende categorieën.

Het waterschap moet op taakniveau kostendekkend werken. Dit betekent dat de netto lasten per taak volledig gedekt moeten zijn. Dekking vindt plaats door de belastingopbrengsten en eventuele onttrekking aan de reserves. De belastinggelden worden opgebracht door de inwoners, die zijn onderverdeeld in verschillende categorieën. Het bedrag dat iedere categorie moet opbrengen is gebaseerd op de vastgestelde kostentoedeling. De per categorie vastgestelde op te brengen belastingbedragen leiden op basis van het aantal heffingseenheden (hectares, WOZ-waarde, woningen, VE's) tot belastingtarieven. Hierbij dient rekening te worden gehouden met het feit dat niet alle opgelegde aanslagen betaald zullen worden als gevolg van kwijtschelding en oninbaarheid.

Ontwikkeling netto lasten over watersysteem en zuiveren

In € 1.000	Begroting 2022	Begroting 2023	2024	2025	2026
Watersysteem	46.249	51.173	53.305	56.079	59.570
Zuiveren	28.817	30.787	30.127	32.298	35.480
Totaal	75.065	81.960	83.432	88.378	95.050

Kwijtschelding en oninbaarheid 2023

In € 1.000	Kwijtschelding en oninbaarheid		Taak	
	Totaal	Watersysteem	Zuiveren	
Jaarplan 2023	4.181	1.923	2.259	
Jaarplan 2022	3.855	1.692	2.163	

Met betrekking tot kwijtschelding en oninbaarheid wordt in de begroting uitgegaan van de inschattingen van het Noordelijk Belastingkantoor.

Belastingheffing 2023

Taak Heffing/categorie	Jaarplan 2022	Jaarplan 2023	Index JP2022 JP 2022=100
Watersysteem			
Verontreinigingsheffing	407.917	484.242	118,7
Ingezetenen	15.174.411	16.780.162	110,6
Gebouwd	23.533.667	26.039.384	110,6
Ongebouwd	8.686.842	9.628.468	110,8
Natuur	135.736	150.425	110,8
Totaal watersysteem	47.938.573	53.082.681	110,7
Zuiveren	29.406.590	33.044.966	112,4
Totaal NZV	77.345.163	86.127.647	111,4

Dekkingsoverzicht 2023

Taak Heffing/categorie	Belasting heffing	Kwijtschelding en oninbaar	Onttrekking Reserve	Totaal dekking	Te dekken saldolasten	Dekkingsverschil
Watersysteem						
Verontreinigingsheffing	484.242	-	-	484.242	-	-
Ingezetenen	16.780.162	-1.690.300	-	15.089.862	-	-
Gebouwd	26.039.384	-180.600	-	25.858.784	-	-
Ongebouwd	9.628.468	-51.600	-	9.576.868	-	-
Natuur	150.425	-	-	150.425	-	-
Totaal watersysteem	53.082.681	-1.922.500	-	51.160.181	51.172.943	-12.762
Zuiveren	33.044.966	-2.258.500	-	30.786.466	30.786.659	-193
Totaal NZV	86.127.647	-4.181.000	-	81.946.647	81.959.602	-12.955

De netto lasten van de taak watersysteem stijgen in 2022 met 10,6% en de bruto belastingopbrengst voor de taak watersysteem met 10,7% ten opzichte van 2022. De stijging van de bruto belastingopbrengst is hoger dan de stijging van de netto lasten. Dit wordt veroorzaakt door een relatief grotere stijging voor kwijtschelding en oninbaarheid ten opzichte van de saldolasten voor watersysteem. De stijging of daling van de tarieven van de verschillende categorieën die onder deze taak vallen, laten echter verschillen zien (zie de tabel tarievenontwikkeling). Dit wordt veroorzaakt door verschillen in de ontwikkeling van het aantal heffingseenheden per categorie en de genoemde stijging van kwijtschelding en oninbaarheid. Het tarief voor ingezetenen stijgt met 7,6% door hogere lasten voor de taak watersysteem en hogere kwijtschelding en oninbaarheid, samen 10,7%. Daar staat tegenover een stijging van het aantal heffingseenheden (ingezetenen), waarvan het effect -3,1% is. De tarieven voor gebouwd binnendijs en buitendijs dalen, omdat de gemiddelde WOZ waarde in ons gebied circa 19,4% stijgt. De tarieven binnen de categorie ongebouwd laten een stijging zien van 9,4%. Dit is lager dan 10,6%, omdat het aantal heffingseenheden (hectares) is gestegen voor deze categorie. De categorie natuur laat een stijging zien van 10,3%. Dit ligt in lijn met de saldo kostenstijging van de taak watersysteem. Tot slot laat de verontreinigingsheffing een tariefstijging van 9,8% zien. Dit tarief dient gelijk te zijn aan het tarief van de zuiveringsheffing.

De netto lasten van de taak zuiveren stijgen in 2023 met 6,8% ten opzichte van 2022. In 2023 wordt geen onttrekking uit de algemene reserve zuiveren gedaan ter tariefegalisatie. Waardoor de tariefstijging op 9,8% uitkomt.

Overzicht tarieven 2023

Heffing/categorie	Heffings-eenheid	Jaarplan 2022	Jaarplan 2023	% Mutatie	2024	2025	2026
Watersysteemheffing							
Ingezetenen	in € per woonruimte	97,66	105,05	7,6%	108,07	112,11	117,35
Gebouwd - binnendijks	in % WOZ - waarde	0,0528	0,0489	-7,4%	0,0497	0,0510	0,0528
Gebouwd - buitendijks	in % WOZ - waarde	0,0132	0,0122	-7,6%	0,0124	0,0128	0,0132
Ongebouwd - binnendijks	in € per ha	85,63	93,71	9,4%	97,77	102,97	109,48
Ongebouwd - wegen	in € per ha	171,26	187,42	9,4%	195,54	205,94	218,96
Ongebouwd - buitendijks	in € per ha	21,41	23,43	9,4%	24,44	25,74	27,37
Natuur	in € per ha	6,92	7,63	10,3%	7,96	8,39	8,92
Verontreinigingsheffing	in € per v.e.	70,27	77,17	9,8%	75,06	79,49	86,16
Zuiveringsheffing	in € per v.e.	70,27	77,17	9,8%	75,06	79,49	86,16

3.6 INVESTERINGSUITGAVEN 2023

Investeringsuitgaven 2023

0 Programma	1 Bestedingen	2 Bijdragen derden	3 = 1-2 Saldo	4 Activering eigen uren	5 Activering rente	6 = 3+4+5 Investing totaal
Primaire waterveiligheid	18.880	14.645	4.235	-	-	4.235
Regionale waterveiligheid	2.000	-	2.000	25	15	2.040
Calamiteitenbeheer	30	-	30	-	-	30
Veilig leven met water	20.910	14.645	6.265	25	15	6.305
Klimaat adaptief watersysteem	20.867	5.772	15.095	1.038	556	16.690
Waterkwaliteit	2.728	435	2.293	270	31	2.594
Vaarwegen en recreatie	4.813	433	4.380	125	33	4.538
Voldoende en gezond water	28.408	6.640	21.768	1.433	620	23.821
Transport	10.500	-	10.500	85	5	10.590
Waterzuiveren	4.265	379	3.886	357	5	4.248
Slibverwerking	7.000	-	7.000	332	62	7.394
Gezuiverd water	21.765	379	21.386	774	72	22.232
Bestuur	301	-	301	-	-	301
Ondersteuning	2.996	-	2.996	-	-	2.996
Organisatie en omgeving	3.297	-	3.297	-	-	3.297
Totaal programma's	74.380	21.664	52.716	2.232	707	55.655

In 2023 is er een bestedingsraming van € 74,4 miljoen voor de investeringen.

3.7 RESERVES EN VOORZIENINGEN

In 2023 wordt geen onttrekking uit de algemene reserve zuiveren gedaan ter tariefegalisatie. Verder wordt uit een aantal voorzieningen onttrokken ter dekking van personeelslasten. Deze voorzieningen waren daartoe gevormd.

Staat van reserves en voorzieningen 2023 (x € 1.000)

STAAT VAN RESERVES EN VOORZIENINGEN JAARPLAN 2023						
Omschrijving	Stand 1 januari	Mutaties in het jaar			Stand 31 december	Berekende rente die niet is toegevoegd
		Vermeerderingen		Vermin- deringen		
		Rente	t.l.v. expl.			
Algemene reserves						
Watersysteem	8.009	-	-	-	8.009	80
Zuiveren	4.724	-	-	-	4.724	47
Bestemmingsreserves						
Watersysteem	1.157	10	-	96	1.071	35
Zuiveren	-	-	-	-	-	-
Algemeen	-	-	-	-	-	-
Oude leidingen	5.698	-	-	-	5.698	-
Totaal eigen vermogen	19.588	10	-	96	19.502	162
Voorzieningen						
Watersysteem	-	-	-	-	-	-
Zuiveren	-	-	-	-	-	-
Algemeen	3.167	-	60	265	2.962	-
Totaal voorzieningen	3.167	-	60	265	2.962	-

3.8 FINANCIERING

Algemene interne en externe ontwikkelingen

Als gevolg van de Wet financiering decentrale overheden zijn de waterschappen verplicht een financieringsparagraaf in het jaarplan (en de jaarverslaggeving) op te nemen. Deze paragraaf in het jaarplan is, samen met het treasurystatuut, een belangrijk instrument voor sturing en beheersing van de treasuryfunctie. In oktober 2019 is het treasurystatuut geactualiseerd. Er wordt gewerkt met een treasury speerpuntenlijst, waarin ontwikkelingen van het afgelopen jaar en operationele doelstellingen en acties voor het komende jaar vastgelegd zijn. Deze lijst wordt in de treasurycommissie besproken en geëvalueerd. De uitgangspunten voor het plan liggen vast in het treasurystatuut en in deze paragraaf.

In 2023 en ook in de komende jaren staan er forse investeringen op het programma, zoals de investering in het nHWBP-project Lauwersmeerdijk, RWZI Westerkwartier en uitbreiding gemaal HD Louwes. In 2022 is er een onderhandse geldlening ad € 80 mln. afgesloten bij de Nederlandse Waterschapsbank. Met deze lening is de verwachting de uitgaven voor de komende 2 á 3 jaar te kunnen financieren. Met de actuele prijsontwikkelingen zal de reeds afgesloten langlopende lening wellicht eerder dan verwacht zijn uitgegeven, waardoor er eerder dan verwacht een nieuwe lening afgesloten zal moeten worden.

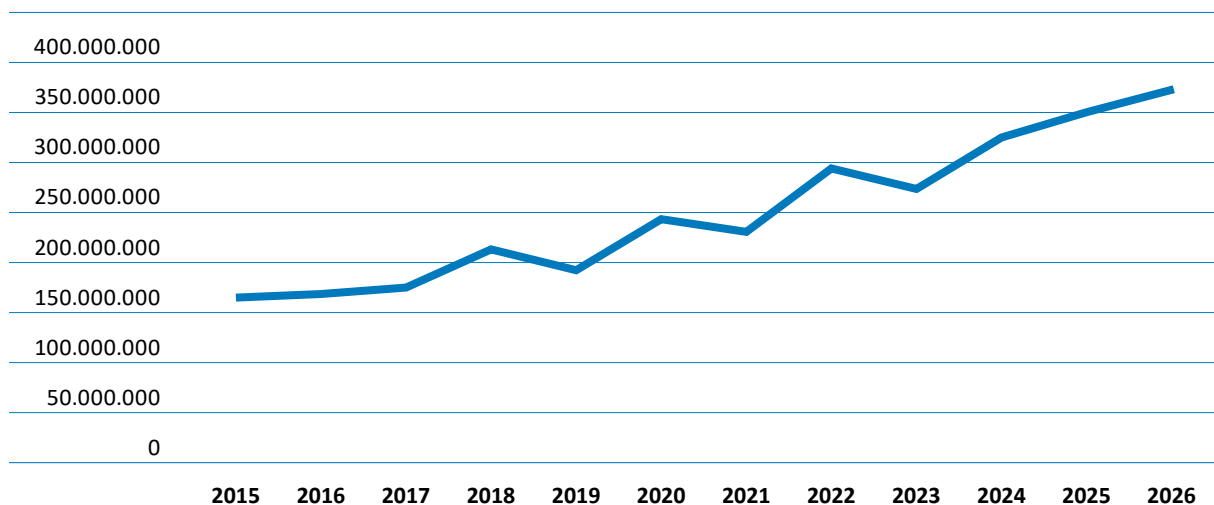
Schuldenlast

In de begroting wordt het algemeen bestuur geïnformeerd over de meest actuele stand van het schuldenplafond. Hierbij wordt tevens een prognose gegeven voor het komende jaar en de drie jaar daaropvolgend. Deze prognose is gebaseerd op het verwachte tekort aan financieringsmiddelen, dat een saldo is van inkomsten (vooral belastingen) en uitgaven (exploitatiekosten en investeringen). Met name de hoogte van de investeringen is het meest bepalend voor het financieringstekort. De investeringsplanning voor de komende jaren is gebaseerd op ramingen. Per jaar zullen prognoses voor de komende jaren worden bijgesteld door verschuiving in tijd, prioritering dan wel in benodigde middelen.

De investeringsraming laat zien dat voor het komende jaar het totale investeringsvolume € 74,4 miljoen (bij een optimale realisatie) is. Op basis van de verwachte investeringsuitgaven voor de komende jaren is de schuldenlast opnieuw in kaart gebracht. Voor 2022 en 2023 betekent dit dat de schuldenlast zich ontwikkelt van eind 2022 € 293 miljoen naar eind 2023 € 276 miljoen. Hierbij gaan we ervan uit dat we in 2023 nog geen extra langlopende lening hoeven af te sluiten voor het verwachte financieringstekort.

De liquiditeitsprognose voor de jaren na 2023 laat zien dat er opnieuw extra externe middelen via leningen nodig zijn. In 2023 blijft de schuldenlast boven de € 250 miljoen, waardoor het vastgestelde kader niet verlaagd kan worden. Met de huidige investeringsopgave verwachten we dat het schuldvolume boven de 300 miljoen uit gaat komen.

Ontwikkeling schuldenlast 2023

Rentevisie

Een rentevisie is een toekomstverwachting over de renteontwikkeling, op basis waarvan een financiering- en beleggingsbeleid wordt gevoerd. Afhankelijk van de (interne- of externe) ontwikkelingen wordt de rentevisie geactualiseerd. De rentevisie is gebaseerd op de rentevisie van enkele gezaghebbende financiële instellingen, zoals de Nederlandse Waterschapsbank. Afstemming van het beleid op de rentevisie betekent bijvoorbeeld het vroegtijdig afsluiten van een nieuwe geldlening indien een rentestijging wordt verwacht. De korte rente stijgt. Dit loopt in lijn met de afgegeven verwachtingen van de Nederlandse Bank. De onderliggende reden is de inmiddels verhoogde rente (Euribor). In september 2022 was het tarief 0,75%. De verwachting is voor 2023 dat we uitkomen tussen 1,25% en 2,0%. Dit is in lijn met de marktverwachting.

Financieringsbehoefte Jaarplan 2023 (x € 1.000)

FINANCIERINGSPOSITIE JAARPLAN 2023		
Omschrijving	31-12-2023	01-01-2023
Activa		
Materiële en immateriële vaste activa	300.898	266.711
Financiële vaste activa	264	264
A - Totaal vaste activa	301.162	266.975
Passiva		
Algemene reserve	12.733	12.733
Overige reserves	6.769	6.855
Totaal eigen vermogen	19.502	19.588
Vorzieningen	2.962	3.167
Vaste geldleningen (lang)	276.339	292.962
Waarborgsommen	32	32
Totaal vreemd vermogen	276.371	292.994
B - Totaal passiva (financieringsmiddelen)	298.835	315.748
A-B = Financieringstekort	2.327	-48.773

Financieringstekort

Indien het financieringstekort ultimo 2023 geheel gedekt wordt met langlopende leningen, dan bedraagt de vaste schuld eind 2023 plm. € 280 miljoen. Het financieringstekort komt in het jaar 2023 naar verwachting uit op € 2,4 miljoen vanwege een toename in de investeringen. Het verwachte financieringstekort kan in eerste instantie tijdelijk gedekt worden met een kortlopende lening. Op basis van verwachtingen rond de renteontwikkelingen, liquiditeitsprognoses en de geldende wettelijke kaders wordt de financiering met kort geld omgezet naar een langlopende geldlening. Bij de keuze tussen lang of kort wordt rekening gehouden met de in de wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO) aangegeven criteria voor de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Artikel 4 lid 2 van de Wet FIDO schrijft voor dat wanneer een openbaar lichaam voor het derde achtereenvolgende kwartaal de kasgeldlimiet overschrijdt, het daarvan de toezichthouder op de hoogte stelt en met een plan komt om binnen de kasgeldlimiet te komen.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is een belangrijk wettelijk criterium voor het kortlopend vreemd vermogen en is in de wet gesteld op 23% van begrote exploitatielasten over een jaar (2023: 100,6 miljoen). Voor deze begroting betekent dit een kasgeldlimiet van € 23 miljoen.

De renterisiconorm

Nog een toetsingscriterium is het renterisico voor de lange schulden. De renterisiconorm is bedoeld om er voor te zorgen dat de portefeuille met langlopende leningen van waterschappen niet te gevoelig wordt voor veranderingen van de rente. Het is niet toegestaan de renterisiconorm te overschrijden. Als norm voor het renterisico wordt een percentage van 30% van het begrotingstotaal aangehouden. Voor 2023 betekent dit een bedrag van € 30 miljoen. Het bedrag waarover in 2023 renterisico wordt gelopen bedraagt € 16,6 miljoen en bestaat uit aflossingen op de vaste geldleningen.

Vaste activa

Het onderdeel vaste activa heeft betrekking op de nog niet afgeschreven investeringen per 1 januari 2023. Hierbij is uitgegaan van de werkelijke cijfers per 31-12-2021 en de geactualiseerde voorgenomen investeringen voor het jaar 2022. Hierbij zijn tevens inbegrepen de investeringen waarvoor in voorgaande jaren kredieten zijn verleend, maar waarvan de uitvoering nog doorloopt. De afschrijvingslast in 2023 van de investeringen bedraagt € 21,5 miljoen. In deze begroting is ervan uitgegaan dat de voorgenomen investeringen 2022 worden gerealiseerd.

Eigen vermogen

Reserves behoren tot het eigen vermogen en zijn verdeeld in algemene- en bestemmingsreserves. De algemene reserve wordt aangehouden als weerstandsvermogen voor onvoorziene uitgaven en heeft feitelijk een bufferfunctie, terwijl de bestemmingsreserves worden aangehouden voor vooraf bepaalde specifieke doelen.

Voorzieningen

In de begroting 2023 is ten laste van de voorzieningen een bedrag van € 265.000 gebracht. Het betreft onttrekkingen uit de Pensioen- wachtgeldvoorziening van voormalig bestuur en personeel.

Vreemd vermogen

Het vreemd vermogen bestaat uit langlopende geldleningen. Het gemiddelde rentepercentage op vreemd vermogen bedraagt 1,5% per ultimo 2022.

EMU-saldo

Ter bescherming van de euro is in het Stabiliteits- en groeipact (SGP) van de Europese Unie onder andere vastgelegd dat:

- Het EMU-tekort van de overheid van een lidstaat niet meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen. Er is sprake van een EMU-tekort als de uitgaven van de overheid in een jaar de inkomsten overstijgen;
- De overheidsschuld niet meer dan 60% van het BBP mag bedragen.

Het gaat om totalen van de gehele overheid. De vier Nederlandse overheden zijn er samen verantwoordelijk voor dat ons land gezonde overheidsfinanciën kent. Op grond van de Wet Houdbare Overheidsfinanciën (Wet Hof) moeten de vier overheden ook samen invulling geven aan de eisen die hieromtrent worden gesteld vanuit de Europese Unie, met name EMU-saldo en EMU-schuld. Om de voor hun kerntaken noodzakelijke investeringen te kunnen uitvoeren hebben waterschappen, net zoals de provincies en gemeenten, een zekere ruimte in het Nederlandse EMU-saldo nodig.

De Unie van Waterschappen heeft na Prinsjesdag op basis van informatie van het ministerie van BZK de EMU-referentiewaarden van de waterschappen berekend:

- De ruimte voor de decentrale overheden is 0,4% van het Bruto Binnenlands Product (BBP).
- De ruimte wordt als volgt onderverdeeld (voorheen was deze ruimte niet onderverdeeld): 0,27% gemeenten, 0,08% provincies en 0,05% waterschappen.

De ruimte voor de waterschappen van 0,05% BBP leidt met de meeste recente raming van het BBP voor 2023 tot een maximaal EMU-tekort van € 496.900.000 in dat jaar. Dit bedrag is met de vastgestelde verdeelsleutel van de 'geraamde netto-exploitatiekosten van het voorgaande jaar' (2022 dus) verdeeld over de waterschappen. Dit leidt tot een EMU-referentiewaarde voor Noorderzijvest van € 11,7 miljoen. Een referentiewaarde is geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een waterschap in de gezamenlijke ruimte voor de decentrale overheden heeft.

Voor de hoogte van de investeringen heeft invloed op de hoogte van het tekort. Voor de beoordeling of het waterschap aan zijn verplichtingen voldoet wordt niet gekeken naar het begrote EMU-tekort, maar naar het daadwerkelijke EMU-tekort. Hierover wordt per kwartaal gerapporteerd aan het CBS.

Opbouw EMU-saldo

EMU-SALDO JAARPLAN 2023 EN DOORKIJK 2024 - 2026				
Omschrijving	Jaarplan 2023	2024	2025	2026
EMU-exploitatiesaldo	-	-	-	-
Invloed van investeringen				
Bruto investeringen	-77.319	-154.369	-113.844	-107.486
Investeringsubsidies en bijdragen	21.664	51.546	49.822	40.965
Verkoop van activa	-	-	-	-
Afschrijvingen	21.467	22.939	24.304	29.039
	-34.188	-79.884	-39.718	-37.483
Invloed van voorzieningen				
Toevoegingen aan voorzieningen	-	-	-	-
- t.l.v. de exploitatie	60	60	60	60
- t.g.v. de exploitatie	-	-	-	-
Betalingen rechtstreeks t.l.v. voorzieningen	-265	-265	-265	-265
Externe vermeerderingen	-	-	-	-
Externe verminderingen	-	-	-	-
	-205	-205	-205	-205
Deelnemingen en aandelen				
Boekwinst	-	-	-	-
Boekverlies	-	-	-	-
	-	-	-	-
Totaal EMU-saldo	-34.393	-80.089	-39.923	-37.688

Conclusie: we overschrijden de referentiewaarde (€ 11,7 miljoen) zeer ruim. Maar een individueel waterschap wordt er niet op 'afgerekend' en bovendien wordt op rijksniveau (3%) gekeken. De totale overheidssector valt ruim binnen deze norm.

3.9 RISICOPARAGRAAF

Bij het uitvoeren van haar activiteiten heeft Noorderzijlvest te maken met risico's en onzekerheden. Door het uitvoeren van risicomanagement borgt Noorderzijlvest de continuïteit en kwaliteit van de werkzaamheden en de financiële positie van het waterschap. Veelal worden risico's afgedekt door het opzetten van procedures, door het afsluiten van verzekeringen of door het treffen van voorzieningen. Daarentegen zijn er ook risico's die niet afgedekt kunnen worden deze maatregelen, deze zullen gedekt moeten worden uit de algemene reserve.

Hierna wordt ingegaan op de relatie tussen enerzijds de weerstandscapaciteit en anderzijds de financiële risico's. In formule weergegeven:

$$\text{Weerstandvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{(rest) risico's}}$$

Met beschikbare weerstandscapaciteit is bedoeld de middelen en mogelijkheden waarover het waterschap beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Bij risico's gaat het om mogelijke toekomstige voorvallen waarvoor geen maatregelen zijn getroffen én die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

Bestuurlijke risico's

De bestuurlijke risico's zijn opgenomen in het strategisch risicodossier. Deze wordt jaarlijks geactualiseerd. De laatste actualisatie heeft plaatsgevonden in september/oktober 2022.

De belangrijkste risico's (hoge kans op voorkomen en een hoge impact op de organisatie) die bestuurlijke aandacht vragen zijn:

- Het risico is dat er geen of onvoldoende bestuurlijk draagvlak is voor de uitvoering en of continuering van strategische plannen zoals maatregelen voor DV2050, KRW, digitalisering of de klimaatmaatregelen. Oorzaken hiervoor kunnen zowel binnen het waterschap (bijvoorbeeld doordat bestuurlijk andere keuzes worden gemaakt) als buiten het waterschap liggen (samenwerkingspartners nemen onvoldoende maatregelen). De ontwikkelingen kunnen tevens sneller gaan dan verwacht. Een voorbeeld hiervan is de klimaatontwikkeling. Op basis van de ervaringen in afgelopen jaren moeten er wellicht eerder maatregelen worden genomen. Dit alles vraagt om het maken van keuzes, met partners tijdig te overleggen en het nemen van maatregelen in de komende jaren.
- Bij het vaststellen van het jaarplan 2018 is door het algemeen bestuur besloten een kader te stellen aan het schuldenplafond van € 250 miljoen. Bij vaststelling van het jaarplan 2021 is besloten dit plafond tijdelijk te verhogen naar € 300 miljoen. In het waterbeheerplan 2022 - 2027 is ingezet op een gemiddeld investeringsvolume tussen de € 40 en € 50 miljoen per jaar om dit risico te beheersen. Bij het bereiken van het maximum zullen echter bestuurlijke keuzes moeten worden gemaakt.
- Door de huidige oplopende rente wordt het risico van toekomstige hogere rentelasten steeds aannemelijker. Dit geeft een opwaartse druk op de tarieven en/of een beperking van de ruimte voor andere exploitatielasten. Door het afsluiten van een langlopende lening begin 2022, die een meerjaren financieringstekort zal dekken, en het volgen van de marktontwikkelingen en inspelen op toekomstige stijgingen wordt dit risico beperkt.

- De risico's vanuit informatiebeveiliging en privacy hebben vooral te maken met het beschermen van (privacy)gevoelige data. Door hiaten in de informatiebeveiliging kan de ICT omgeving in handen van kwaadwillende vallen of door onjuist menselijk handelen kunnen persoonsgegevens in verkeerde handen terechtkomen. Een incident kan onder andere leiden tot reputatieschade en discontinuïteit van de bedrijfsprocessen. Binnen Noorderzijlvest hebben de thema's informatiebeveiliging en privacy hoge prioriteit. De doelstelling is om door te groeien richting niveau 4 van de BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid). Hiervoor zijn diverse acties reeds in gang gezet.
- Operationele risico's kunnen een bestuurlijke impact hebben. Voorbeelden zijn het niet op orde hebben van het watersysteem of het niet nakomen van bestuurlijke afspraken. Het niet adequaat inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen of het voldoende bewust zijn van de omgeving bij projecten kunnen eveneens bestuurlijke impact hebben.

Bedrijfsvoering risico's

De ervaring leert dat de meeste bedrijfsvoering risico's min of meer structureel van aard zijn. Desondanks doen zij zich in de praktijk niet veelvuldig voor. Op een enkele uitzondering na is de kans op voorkomen laag ingeschat. Incidenteel doet zich een risico voor zoals het overstromingsrisico bij de regionale keringen, een storm bij de primaire keringen en/of de gevolgen van extreem wateroverlast of juist watertekort.

Het vorig jaar opgenomen risico inzake de vervanging van de filterpersen en de discussie die hieromtrent gevoerd werd met de aannemer is komen te vervallen. Met de aannemer is hier consensus over bereikt en het algemeen bestuur heeft op 14 september 2022 een aanvullend krediet verstrekt voor het plaatsen van een vierde filterpers. Tevens is het vorig jaar opgenomen risico omtrent de verwachte stijging van de materiaal- en grondstofprijzen niet meer doorgerekend in het weerstandsvermogen. Dit, omdat het nu zo volledig mogelijk is opgenomen in de verwachte bestedingen voor 2023, wat niet betekent dat het risico hieromtrent niet meer bestaat.

De belangrijkste risico's die mogelijk een toekomstig effect hebben op het weerstandsvermogen zijn:

- **Veilig leven met water:** risico van doorbraak van de primaire of regionale kering met als gevolg overstroming. Door onze keringen op orde te hebben en houden wordt dit risico beperkt.
- **Voldoende en gezond water:** de kosten bodemdaling door aardgaswinning worden op lange termijn niet of onvoldoende vergoed door derden (NAM). Vooralsnog biedt de overeenkomst uit 1983 voldoende financiële waarborgen. Desondanks zal de bestuurlijke discussie hierover in relatie tot het gasbesluit 2018 worden gecontinueerd.
- **Gezuiverd water:** het risico is dat op termijn onvoldoende geld beschikbaar is voor het verwijderen van de buiten gebruik gestelde leidingen. Dit omdat het daarvoor aanwezige fonds onvoldoende rendement oplevert. Gezien de oplopende rente wordt beoordeeld of het fonds weer renderend gemaakt kan worden. Dit is een gedeeld risico met het waterschap Hunze en Aa's.
- **Organisatie en omgeving:** een risico is dat medewerkers niet op de goede plaats zitten door toenemende eisen die gesteld worden en de huidige oververhitte arbeidsmarkt. Momenteel loopt intern een ontwikkelspoor, genaamd toekomstfit, om hier extra aandacht voor te vragen.

Naast de risico's die ten laste van het weerstandsvermogen komen, zijn er bedrijfsvoeringsrisico's die ten laste van de post onvoorzien komen. Voorbeelden van dergelijke risico's zijn een breuk in een

persleiding, een faillissement van een leverancier, kortdurende uitval van infrastructuur of schade aan eigendommen van derden. In de exploitatiebegroting is hiervoor een post onvoorzien opgenomen. Deze is echter beperkt van omvang (€ 10.000). Vooralsnog wordt ervan uitgegaan dat er voldoende middelen in de exploitatiebegroting zijn opgenomen om eventuele tegenvallers op te vangen.

Beschikbare vermogen versus omvang risico's

Ultimo boekjaar 2021 bedraagt het beschikbare weerstandsvermogen (na resultaatbestemming) in totaal € 14,3 miljoen. Gesplitst naar de twee taken is dit:

- Watersysteembeheer € 8,0 miljoen;
- Zuiveringsbeheer € 6,3 miljoen.

In de begroting 2022 is een beroep gedaan op de algemene reserve voor de taak zuiveringsbeheer van € 1,6 miljoen. Hierdoor is de beschikbare reserve voor watersysteem eind 2022 € 8,0 miljoen en voor zuiveren eind 2021 € 4,7 miljoen op begrotingsbasis is. Hierbij is nog geen rekening gehouden met het verwachte resultaat over 2022.

De eerder genoemde risico's zijn gewaardeerd (kans maal gevolg in geld). Uit deze waardering blijkt dat de gewenste minimale omvang van het weerstandsvermogen € 2,5 miljoen bedraagt (was € 3,2 miljoen). Hierbij zijn de risico's van doorbraak primaire kering en het niet voldoen aan de vigerende normen voor de primaire kering (programma waterveiligheid en rampenbestrijding) niet meegenomen. De kosten van een grootschalige ramp (overstroming) bij de primaire kering zullen dermate hoog zijn dat ook andere overheden naar verwachting financieel zullen bijdragen. Bij het niet voldoen van de primaire keringen aan de normen wordt een beroep gedaan op het HWBP, waarvoor de waterschapsbijdrage is opgenomen in het jaarplan.

Gesplitst naar de twee taken van het waterschap is voor de taak watersysteem een weerstandscapaciteit wenselijk van € 2,1 miljoen en voor de taak zuivering € 0,4 miljoen. In het beleid is vastgesteld dat het weerstandsvermogen mag variëren tussen 0,8 en 1,2 maal de benodigde capaciteit. Voor beide taken in totaal bedraagt de weerstandscapaciteit ultimo 2022 5,7. Per taak is de stand als volgt.

Weerstandsvermogen

	Beschikbaar	Benodigd	Factor	Overschot c.q. tekort	Vrije ruimte t.o.v. minimum norm (0,8)
Watersysteem	8.008	2.109	3,8	5.899	6.321
Zuiveren	6.300	407	15,5	5.893	5.975
Totaal	14.308	2.516	5,7		

In het beleid rondom het vermogen is vastgelegd dat er algemene reserves per taak worden aangehouden. Voor de taak zuiveren is hierbij nog geen rekening gehouden met de begrote onttrekking in 2022 van € 1,6 miljoen. Daarnaast is ook nog geen rekening gehouden met het verwachte resultaat over 2022. Als rekening wordt gehouden met de minimum norm van 0,8 dan is er een overschot voor watersysteem van € 6,3 miljoen en het overschot voor zuiveren bedraagt € 5,9 miljoen. Uit een vergelijking van het weerstandsvermogen met andere waterschappen (basis: benchmark Waterschapspeil 2021) blijkt dat de aanwezige weerstandscapaciteit tussen de 1 en 16 keer bedraagt. De meesten zitten tussen 1 en 4 keer. Bij Noorderzijlvest bedraagt dit voor beide taken samen 5,7.

3.10 VERBONDEN PARTIJEN

Waterschap Hunze en Aa's

Tussen waterschap Hunze en Aa's en waterschap Noorderzijvest wordt samengewerkt ten aanzien van een aantal benoemde activiteiten op het terrein van de afvalwaterinzameling, afvalwaterzuivering, ontwateren en verwerking van slib, laboratoriumwerkzaamheden, het sluiten van (dijk)coupures en de beheerkosten van het fonds oude leidingen. Hiertoe is een gemeenschappelijke regeling aangegaan. Het aandeel van het waterschap Noorderzijvest bedraagt 58%.

Noordelijk Belastingkantoor

Met ingang van 2018 heft en int het Noordelijk Belastingkantoor de waterschapbelastingen voor de waterschappen Wetterskip Fryslân, Hunze & Aa's en Noorderzijvest. Daarnaast heft het Noordelijk Belastingkantoor de gemeentelijke belastingen voor andere gemeenten in Noord-Nederland. Het aandeel in de exploitatiekosten bedraagt 13,5%.

Het Waterschapshuis

Het Waterschapshuis is opgericht om, vooral op het gebied van informatie- en communicatietechnologie, producten te ontwikkelen die voorzien in een brede gezamenlijke behoefte, waarmee samenwerking wordt beoogd tussen waterschappen en andere overheden. Binnen Het Waterschapshuis zijn twee afzonderlijke onderdelen opgezet waarin de collectieve en facultatieve taken zijn ondergebracht. Tussen deze onderdelen is een strikt financiële scheiding aangebracht, zodat waterschappen die niet aan facultatieve taken deelnemen hierover geen financieel risico lopen.

De Nederlandse Waterschapsbank N.V.

Hoofddoelstelling van de Nederlandse Waterschapsbank N.V. is het zo goed en goedkoop mogelijk financieren van de Nederlandse publieke sector. De bank streeft niet naar maximale winst, maar naar een bij het karakter van de bank passend optimaal resultaat. Waterschap Noorderzijvest is eigenaar van ruim 2% van de aandelen.

N.V. Groninger Monumenten Fonds

De N.V. Groninger Monumenten Fonds is in 2003 door acht partijen opgericht met als doelstelling een wezenlijke bijdrage te leveren aan het in standhouden en beheren van een deel van het cultureel erfgoed in de provincie Groningen. Het waterschap is eigenaar van ruim 9% van de aandelen.

Samenwerking in de waterketen

In 2014 is de samenwerkingsovereenkomst WKGD vastgesteld in de besturen van de gemeenten, waterschappen en waterbedrijven in Groningen en Noord-Drenthe. We hebben actief samengewerkt aan de thema's van het landelijk Bestuursakkoord Water, zoals ook 46 vergelijkbare regio's in het land.

De samenwerkingsovereenkomst heeft ons een bloeiende samenwerking gebracht. In de regio heeft de regiegroep gezorgd voor het ontwikkelen van verschillende activiteiten: gezamenlijk aanbesteden, gezamenlijk meten en monitoren, gezamenlijk gegevensbeheer en het ontwikkelen van de digitale waterketenkaart. In de vijf clusters is op operationeel gebied een diversiteit aan projecten tot stand gekomen. Afvalwaterplannen, opstellen waterkaarten, gezamenlijk aanbesteden, dienstverleningsovereenkomsten en onderzoek naar optimalisatie zijn daar voorbeelden van.

We hebben ons gericht op vier doelen, de 3K+D: Kosten minder laten stijgen, Kwaliteit verbeteren, Kwetsbaarheid verlagen en Duurzaamheid vergroten. Voor wat betreft de kosten minder laten stijgen zijn we met vlag en wimpel geslaagd. Voor de andere drie onderdelen hebben we belangrijke stappen gezet en zijn we goed op weg. Maar hier hebben we tot 2025 nog volop werk aan. In 2020 startte een nieuwe fase. In deze nieuwe fase is de prioriteit verschoven: Duurzaamheid en Kwetsbaarheidsvermindering werden de belangrijkste ontwikkelthema's. Voor kwetsbaarheid en duurzaamheid liggen er nog steeds grote opgaven. De tijd die nodig is geweest voor het organiseren van samenwerking en het beslag dat herindelingstrajecten hebben gelegd, maakt dat hier nog veel te doen is. Duurzaamheid wordt in relatie tot de klimaatproblematiek, de Regionale Energie Strategie en de beschikbare zoetwatervoorraad steeds belangrijker en vraagt om meer aandacht, circulair denken en sturing. Hierin gaan we sterker focussen op de voordelen die door de samenwerking zijn te halen. Voor wat betreft de kostenontwikkeling ligt de focus op beheersen. We delen kennis en ervaringen om van elkaar te leren. We werken samen. We werken tegen de laagst maatschappelijke kosten of liever gezegd tegen de meest verantwoorde maatschappelijke kosten. Omdat we vinden dat we ook de kosten over de langere termijn moeten verdisconteren in projecten. Hierin vindt de samenwerking een belangrijke basis die ook in de komende vijf jaar recht overeind blijft. We zijn ons bewust dat we werken in een keten en dat iedere organisatie daar afzonderlijk aan bijdraagt. Uiteindelijk leidt dat tot een minder snelle verhoging van lasten voor onze inwoners en bedrijven.

Overige samenwerkingsverbanden

Daarnaast zijn we nog enkele samenwerkingsverbanden aangegaan met andere overheden. Een voorbeeld is die voor de aanleg, het beheer, onderhoud en instandhouding van systemen voor de Individuele Behandeling van Afvalwater (IBA's). Verder kan genoemd worden de beheerovereenkomst met betrekking tot zuiveringstechnische werken tussen Waterschap Noorderzijlvest, Wetterskip Fryslân en Waterschap Drents Overijsselse Delta. Sinds het jaar 2000 zijn afspraken gemaakt over het beheer en de verdeling van kosten. Tenslotte neemt Noorderzijlvest deel in de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA) en in de Unie van Waterschappen.

3.11 OPENBAARHEIDSPARAGRAAF

De Wet open overheid (Woo) is op 1 mei 2022 in werking getreden en verplicht een bestuursorgaan tot actieve openbaarmaking van informatie. Op grond van artikel 3.5 van de (Woo) is een bestuursorgaan verplicht om jaarlijks in de begroting en de verantwoording aandacht te besteden aan de beleidsvoornemens en uitvoering van de Woo. In deze paragraaf wordt op hoofdlijnen een kwalitatieve beschrijving gegeven van de activiteiten die worden uitgevoerd in 2023 op de thema's actieve en passieve openbaarmaking en verbetering van de informatiehuishouding.

1. Actieve openbaarmaking voor de verplichte categorieën documenten

(Artikel 3.3 Woo)

Onder actieve openbaarmaking verstaan we de activiteiten die vanuit het waterschap worden ondernomen om informatie op eigen initiatief openbaar te maken voor de samenleving.

In 2023 worden hiervoor de volgende gegevens gepubliceerd conform de wettelijke eisen:

- Bereikbaarheidsgegevens van het waterschap op de website;
- Vergaderstukken van ons algemeen bestuur;
- Convenanten;
- Woo-verzoeken, inclusief de schriftelijke beslissingen op die verzoeken en de daarbij verstrekte informatie.

2. De inspanningsverplichting tot openbaarmaking voor andere documenten dan de verplichte categorieën

(Artikel 3.1 Woo)

Openbaarmaking zal straks moeten plaatsvinden via het landelijke Platform Open Overheidsinformatie (PLOOI), een door het ministerie van BZK ontwikkeld platform voor actieve openbaarmaking van overheidsinformatie. Ten aanzien van de aansluiting op Plooi volgen we de lijn van de Unie van Waterschappen.

3. Passieve openbaarmaking - openbaarmaking op verzoek

(Artikel 4 Woo)

Onder passieve openbaarmaking verstaan we het openbaar maken van informatie naar aanleiding van een verzoek uit de samenleving, zoals bijvoorbeeld Woo-verzoeken. We houden daarmee rekening met het anonimiseren van persoonsgegevens.

4. Aanstelling en het in dienst hebben van een Woo-contactpersoon

(Artikel 4.7 Woo)

De Woo schrijft voor dat ieder bestuursorgaan één of meer contactpersonen heeft om vragen van burgers te beantwoorden over de beschikbaarheid van publieke informatie. Per 1 mei 2022 heeft het bestuur van waterschap Aa en Maas reeds een Woo- contactpersoon aangewezen.

5. De informatiehuishouding

(Artikel 6 Woo)

Voor de verbetering van de informatiehuishouding worden in 2023 de volgende activiteiten worden gerealiseerd:

- Communicatie, begeleiding medewerkers; in 2023 worden een aantal voorlichtingssessies georganiseerd om medewerkers bewust te maken van de WOO, hun rol hierin en welke ondersteuning ze kunnen verwachten.

- Archivering; het goed opslaan van verschillende vormen van informatie is essentieel voor openbaarmaking van informatie. Daarom worden er in 2023 medewerkers begeleid in het goed archiveren van informatie in onze daarvoor bestemde systemen.
- Systemen en procedures; in 2023 zal gewerkt worden aan verdere optimalisatie van systemen en procedures. Beleid en werkafspraken op het gebied van de informatiehuishouding en informatievoorziening worden geactualiseerd.

4. VASTSTELLEN BEGROTING 2023

Het algemeen bestuur van Waterschap Noorderzijvest

Overwegende dat de ontwerpbegroting 2023 gedurende veertien dagen ter inzage heeft gelegen; gezien het door het dagelijks bestuur van Waterschap Noorderzijvest opgesteld ontwerp van het Jaarplan 2023 d.d. 2 november 2022; gelet op artikel 100 van de Waterschapswet.

1. Het Jaarplan 2023 van Waterschap Noorderzijvest als volgt vast te stellen:

Naar de programma's van het waterschap		
Veilig leven met water		€ 11.480.000
Voldoende en gezond water		€ 26.538.000
Gezuiverd water		€ 19.134.000
Organisatie en omgeving		€ 24.808.000
Totaal generaal		€ 81.960.000
Naar kosten- en opbrengstesoorten		
Totaal van de lasten		€ 100.657.000
Totaal aan baten zonder omslagen en onttrekking reserve		- € 18.697.000
		€ 81.960.000
Te dekken door omslagen en heffingen		
Watersysteem	€ 51.173.000	
Zuiveren	€ 30.787.000	
		€ 81.960.000
Te dekken door onttrekking algemene reserve zuiveren		
		€ -
Te dekken door onttrekking algemene reserve watersysteem		
		€ -
		€ 81.960.000

2. Kennis te nemen van de meerjarenraming 2024 - 2026;
3. De uit de Begroting 2023 voortvloeiende Tarievennota 2023 vast te stellen;
4. De uit de Begroting 2023 voortvloeiende Belastingverordening 2023 vast te stellen;
5. Een krediet van in totaal € 13.999.000 voor uitvoering van 30 projecten, in de Begroting 2023 gecategoriseerd met de letter 'A'.

Aldus besloten in de vergadering van het algemeen bestuur van Waterschap Noorderzijvest, gehouden op 23 november 2022 te Groningen.

Het algemeen bestuur

Roeland van der Schaaf, *dijkgraaf*

Bas Tammes, *secretaris-directeur*

BIJLAGEN BEGROTING 2023 - 2026

BIJLAGE 1 - INVESTERINGSPLAN 2023 - 2026

Investeringsplan in de voorbereidingsfase van de nieuwe en lopende projecten, ingedeeld naar programma

x € 1.000		Restant (raming)		Bestedingen		
		2022	2023	2024	2025	2026
2A	Overlopende projecten	389	239	-	-	-
3A	Overlopende projecten	1.238	1.271	-	-	-
3C	Overlopende projecten	-	500	-	-	-
Totaal		1.627	2.010	-	-	-

Investeringsplan 2023 - 2026 per jaar / per status A,B of C

Totaal	Restant (raming)		Bestedingen		
	2022	2023	2024	2025	2026
A	-	6.004	5.125	4.520	6.195
B	-	42.186	97.301	88.904	96.167
C	104.958	24.180	47.073	17.095	1.963
Totaal	104.958	72.370	149.499	110.520	104.324

Vaststelling krediet

- A** Vaststelling krediet bij jaarplan 2023
- B** Apart voorstel in 2022 - 2023 aan Algemeen Bestuur
- C** Krediet reeds eerder vastgesteld

Investeringsplan 2023 - 2026 per project / programma

Programma	Omschrijving	x € 1.000	Restant (raming)		Bestedingen				
			Totaal	2022	2023	2024	2025	2026	A/B/C
1	3D gegevens verwerking voor dijktraject 6 - 6	500	-	40	350	110	-	A	
1	Bijdr. Hoogwaterbeschermingsprogramma (N)	10.800	-	2.700	2.700	2.700	2.700	A	
1	nHWBP project Lauwersmeerdijk*	135.000	-	15.000	40.000	40.000	40.000	B	
1	Westelijke havendam Lauwersoog groot onderhoud	2.500	-	-	2.000	500	-	B	
1	Dubbele Dijk erosie-onderzoek	3.573	3.173	200	2.200	700	-	C	
1	nHWBP project Delfzijl-Eemshaven	130.929	5.516	50	450	50	-	C	
1	nHWBP projecten Prim. ker	4.750	4.750	-	1.188	1.188	1.188	C	
1	Onderzoeks- en uitvoeringsprogramma Basiseisen Zorgplicht	150	150	-	50	100	-	C	
1	Toetsing primaire kering 2016 - 2023	2.350	132	20	100	-	-	C	
1	Uitvoeringsprogramma strategie waterveiligheid	750	650	200	450	-	-	C	
1	Veldmetingen	10.986	6.553	650	650	650	650	C	
1	Zorgplicht review primaire keringen	200	107	20	77	-	-	C	
1	Toetsing 3e ronde + ontwikkeling adaptatie strategie boezem (incl. Lauwersmeer) (N)	50	-	-	-	-	50	A	
1	Toetsing beheergebied NBW (N)	50	-	-	-	-	50	A	
1	Toetsing 3e ronde + ontwikkeling adaptatie strategie boezem (incl. Lauwersmeer)	100	100	-	50	50	-	C	
1	Toetsing beheergebied NBW	100	100	-	50	50	-	C	
1	Versterken Eemskanaal kade 2015 - 2019	54.804	5.844	2.000	1.000	-	-	C	
1	Optimalisatie/update Modelling Hoogwater	195	32	30	-	-	-	C	
2	Actualisatie legger	623	-	133	305	185	-	A	
2	Ontw. slimmer sturen (voorh. WAM kwantiteit) (N)	50	-	-	-	-	50	A	
2	Planvorming NPLG	300	-	300	-	-	-	A	
2	Tractie (kranen, maaiapp. en tractoren en auto's) (N)	2.850	-	700	700	700	750	A	
2	variantenstudie optimalisatie werkplaatsen	100	-	100	-	-	-	A	
2	Wateraanvoer Oostelijke stadswijken (N)	110	-	110	-	-	-	A	
2	Waterstructuurplan Westrand (N)	700	-	250	450	-	-	A	
2	Gemaal Oldenoord	3.600	-	100	1.000	2.500	-	B	
2	Groot onderhoud WSWV	5.500	-	1.000	1.500	1.500	1.500	B	
2	Herstel kades 2e schil	550	-	-	160	390	-	B	
2	Klimaatadaptatie	1.190	-	50	380	380	380	B	
2	Klimaatmaatregelen Sted.w Gr. Zuid	1.100	-	-	500	600	-	B	
2	Kop van Drenthe	2.450	-	50	100	300	2.000	B	
2	Maatregelen zandgronden	300	-	-	50	250	-	B	
2	Onderhoud cleveringsluizen 2022	2.657	-	-	250	283	2.124	B	
2	Optimalisatie Onlanden (realisatie) (N)	9.253	-	-	3.000	4.000	2.253	B	
2	Realisatiekosten peilbesluiten in voorbereiding (Fivelingo en Fledderbos)	1.465	-	-	75	695	695	B	
2	Structuurverbetering kleigronden (verv Gouden gr.)	1.550	-	-	50	500	1.000	B	

Programma	Omschrijving	x € 1.000	Restant (raming)		Bestedingen				A/B/C
			Totaal	2022	2023	2024	2025	2026	
2	Uitbreiding gemaal HD Louwes (N)	40.985	-	10.000	18.800	9.840	2.345	B	
2	Uitvoering oeververdedigingen	3.000	-	-	1.000	1.000	1.000	B	
2	uitvoeringsprogramma kunstwerken	1.050	-	-	50	500	500	B	
2	Uitvoeringsprogramma peilbesluiten (bestek + realfase) (N)	3.311	-	726	1.535	610	440	B	
2	Voorbereiding gemaal De Drie Delfzijen	3.500	-	750	1.250	1.500	-	B	
2	Zonnepark Spijkerpomp	1.208	-	906	302	-	-	B	
2	ZWK Dwarsdiep (N)	8.880	-	-	3.600	4.400	880	B	
2	Freshem	200	150	30	70	50	-	C	
2	Herinrichting Helwerdermaar (uitvoering)	1.233	608	100	508	-	-	C	
2	Herstel kades 2e schil (N)	300	300	50	70	-	-	C	
2	Onderhoud cleveringsssluisen 2022	435	205	205	-	-	-	C	
2	Ontwikkeling slimmer sturen (voorheen WAM kwantiteit)	-	-	-	50	50	-	C	
2	Ontwikkeling WAM waterkwantiteit	200	37	36	-	-	-	C	
2	Optimalisatie Onlanden (realisatie)	7.305	6.395	420	3.500	2.475	-	C	
2	Peilbesluit Paterswoldsemeer	2.203	2.163	80	800	1.283	-	C	
2	Peilbesluiten bodemdaling, uitvoeringsprogramma 2017 - 2021	1.494	97	91	-	-	-	C	
2	Renovatie 1 stroomkoker + schuiven Cleveringsluis (N)	5.400	3.527	1.085	1.120	1.190	-	C	
2	Renovatie gemaal de Waterwolf	340	300	150	150	-	-	C	
2	Terugdringen smalle maaipaden	375	375	25	25	25	25	C	
2	Tractie (kranen, maaiapp. en tractoren en auto's)	550	200	200	-	-	-	C	
2	Uitvoering Deltaprogramma Zoetwater	696	115	90	-	-	-	C	
2	Uitvoering oeververdedigingen	1.500	471	471	-	-	-	C	
2	Uitvoeringsprogramma peilbesluit De Delthe	3.260	1.138	615	-	-	-	C	
2	Wateraanvoer Oostelijke stadswijken	150	27	25	-	-	-	C	
2	Zoet op Zout Lauwersmeer	250	250	-	75	75	100	C	
2	ZWK	23.385	3.316	1.430	1.600	-	-	C	
2	ZWK Dwarsdiep	2.100	1.603	350	1.250	-	-	C	
2	Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater (N)	250	-	-	-	105	145	A	
2	KRW 2016 - 2021	850	-	50	100	350	350	B	
2	KRW vanaf 2022	7.125	-	150	400	2.925	3.650	B	
2	Project Zaagblad en Stenhorsten	500	-	50	200	250	-	B	
2	Uitvoeren oplossen vismigratie knelpunten (N)	509	-	-	-	509	-	B	
2	Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater	980	449	155	200	94	-	C	
2	KRW maatregelen Eelderdiep	645	565	80	485	-	-	C	
2	KRW maatregelenpakket Pwolveer 22 - 27	4.546	3.680	422	2.574	620	-	C	
2	KRW oevers 2020 - 2022	848	538	338	200	-	-	C	

Programma	Omschrijving	x € 1.000	Restant (raming)		Bestedingen				A/B/C
			Totaal	2022	2023	2024	2025	2026	
2	Verbeterloc. Kwelsloten Hoornsedijk	153	153	153	-	-	-	C	
2	Vermind. Landbw.em (bijdr NZV aan DAW)	5.121	1.642	750	640	250	-	C	
2	Vispassages De Delthe en Sichterman	1.660	1.418	580	838	-	-	C	
2	Gebiedsplan Aduarderdiep (N)	1.000	-	1.000	-	-	-	B	
2	Groot onderhoud bruggen (v.a. 2019) (N) (4/5)	1.210	-	-	605	605	-	B	
2	Restauratie cultuurhistorische monumenten (N)	1.400	-	150	250	400	600	B	
2	Gebiedsplan Aduarderdiep	3.850	2.850	1.700	1.150	-	-	C	
2	Groot onderhoud bruggen (v.a. 2019)	5.810	1.906	1.685	220	-	-	C	
2	Monitoring Vaarwegen	135	103	68	-	-	-	C	
2	Restauratie cultuurhistorische monumenten	595	210	210	-	-	-	C	
3	Renovatie rioolgemalen fase 5 vanaf 2024	250	-	-	50	100	100	A	
3	Revisie en vervanging leidingen (N)	770	-	-	-	270	500	A	
3	Vervanging leidingen (N)	250	-	-	-	-	250	A	
3	Renovatie rioolgemalen fase 4 vanaf 2019	50	-	50	-	-	-	B	
3	RWZI Westerkwartier nieuwbouw zuivering(N;3A)	26.266	-	8.654	12.444	5.168	-	B	
3	Vervangen leiding Groningen-Garmerwolde	18.200	-	-	200	750	17.250	B	
3	Winsum- bouw persleiding 1 Onderdendam-Winsum incl. gemalen	700	-	-	-	200	500	B	
3	Revisie en vervanging leidingen	1.320	800	525	255	-	-	C	
3	Vervanging leidingen	350	350	-	100	250	-	C	
3	Energieneutraal 2025	150	-	-	-	-	150	A	
3	Maatregelen routekaart Groningen	800	-	650	150	-	-	A	
3	Meetapparatuur lachgas en methaangas	230	-	-	-	-	230	A	
3	Vervangen procesautomatisering RWZI's (vanaf 2019)	90	-	-	90	-	-	A	
3	Koelwaterfabriek (3B)	1.000	-	-	-	-	1.000	B	
3	KRING 2 Winsum	700	-	-	-	200	500	B	
3	Maatregelen routekaart Groningen (U)	11.500	-	-	-	3.500	8.000	B	
3	RWZI Westerkwartier amoveren zuivering	2.500	-	-	-	300	2.200	B	
3	RWZI Westerkwartier krw maatregelen en medicijnresten	400	-	-	-	-	400	B	
3	RWZI Winsum krw maatregelen en medicijnresten	2.600	-	-	-	-	2.600	B	
3	Vervanging WKK installatie of Groengasinstallatie	6.500	-	-	500	3.000	3.000	B	
3	Aanleg zonneparken bij RWZI's	2.700	709	-	-	700	-	C	
3	Energieneutraal 2025	1.300	627	225	200	200	-	C	
3	Meetapparatuur lachgas en methaangas	800	670	100	300	270	-	C	
3	Onderzoek medicijnresten RWZI Garmerwolde	3.820	3.618	450	2.000	1.168	-	C	
3	RWZI Westerkwartier nieuwbouw zuivering (N;3B)	26.838	26.238	2.340	19.204	4.522	-	C	
3	Vervangen meetapparatuur RWZI Garmerwolde	400	250	150	100	-	-	C	
3	Vervangen procesautomatisering RWZI's (vanaf 2019)	2.070	485	350	135	-	-	C	

Programma	Omschrijving	x € 1.000	Restant (raming)		Bestedingen				A/B/C
			Totaal	2022	2023	2024	2025	2026	
3	Groot onderhoud AWK	7.000	-	1.000	4.000	1.000	1.000	B	
3	Realisatie slibbehandeling RWZI Garmerwolde (U)	5.500	-	2.500	3.000	-	-	B	
3	Vervanging filterpersen RWZI Garmerwolde	11.188	3.982	3.000	1.120	-	-	C	
4	Verkiezingen 2027.	70	-	-	-	-	70	A	
4	Verkiezingen 2023	430	245	220	-	-	-	C	
4	Verkiezingen 2027	140	140	-	70	70	-	C	
4	Waarhuis Schouwerzijl	81	81	81	-	-	-	C	
4	Aansluiten DigiD Machtigen	75	-	75	-	-	-	A	
4	Datagedreven werken	1.050	-	150	250	150	500	A	
4	DMS (N)	156	-	156	-	-	-	A	
4	Gegevensbeheer en infosystemen onder architectuur (N)	550	-	-	-	150	400	A	
4	Huisvesting (uitvoering) (N)	250	-	-	-	-	250	A	
4	Informatiebeveiliging	300	-	300	-	0	-	A	
4	Mobiel, Data en vaste lijnen	50	-	-	-	50	-	A	
4	Vernieuwing infrastructuur buitenlokaties	80	-	-	80	-	-	A	
4	Vervanging laptops en tablets (N)	240	-	240	-	-	-	A	
4	Vervanging VTH systeem	100	-	100	-	-	-	A	
4	Datagedreven werken	1.000	825	250	250	250	-	C	
4	DMS	390	44	44	-	-	-	C	
4	Gegevensbeheer en infosystemen onder architectuur	820	820	200	370	250	-	C	
4	Huisvesting (uitvoering)	940	900	400	250	250	-	C	
4	Samenwerken rond documenten	250	145	145	-	-	-	C	
4	Teams hardware	130	130	-	-	130	-	C	
4	Vernieuwing infrastructuur buitenlokaties	335	335	-	200	135	-	C	
4	Vervanging financiële systemen (Goudvis)	806	456	426	30	-	-	C	
4	Vervanging laptops en tablets	310	310	310	-	-	-	C	
4	Vervanging Netwerk	200	200	200	-	-	-	C	
4	Vervanging SAN	700	700	-	700	-	-	C	
		688.324	104.958	72.370	149.499	110.520	104.324		

* Voor het krediet geldt dat gelijktijdig met het Jaarplan alleen de besteding 2023 wordt vastgesteld.

Toelichting: A investeringen 2023 - 2026

1. Bijdrage Hoogwaterbeschermingsprogramma

Landelijk is afgesproken dat vanaf 2011 de kosten van de maatregelen vanuit het Hoogwaterbeschermingsprogramma voor 50% betaald worden door de waterschappen en 50% door het Rijk. Jaarlijks dragen de waterschappen hiervoor in totaal € 195 miljoen aan bij. Het aandeel dat elk waterschap hieraan bijdraagt is bepaald op basis van oppervlakte beheergebied en inwoneraantal. De bijdrage van Noorderzijlvest voor het jaar 2023 bedraagt € 2,7 miljoen.

2. Waterstructuurplan Westrand (N)

In 2023 wordt de uitvoering van waterstructuurplan Westrand voortgezet. En in 2024 worden de werkzaamheden afgerond.

3. Vervangen procesautomatisering RWZI's (vanaf 2019)

In 2019 is gestart met de vervanging van de procesautomatisering van een 3-tal rioolwaterzuiveringsinstallaties.

4. Energieneutraal 2025

In 2026 continueren we de inspanningen om een klimaatneutraal en circulair waterschap te worden. Het gaat hierbij om voorbereidingsbudget voor toekomstige investeringen en beleidsvorming.

5. Ontwikkeling slimmer sturen (voorheen WAM kwantiteit) (N)

Dit project bestaat uit het bouwen van de waterkwantiteitscomponent van het Water Analyse Management (WAM) systeem en het importeren van meteorologische en hydrologische gegevens daarin. In dit jaarplan wordt een extra jaar toegevoegd.

6. Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater (N)

De bedragen zijn voor de Delta-aanpak verhoogd i.v.m. het oplossen knelpunten monitoring medicijnresten en gewasbeschermingsmiddelen en uitvoeringsfase DAW-impuls in 2022 - 2027.

7. DMS (N)

Vervanging van het systeem voor zaakgericht werken en archivering.

8. Wateraanvoer Oostelijke stadswijken (N)

Om de waterkwaliteit in de oostelijke stadsbuurten van Noorddijk in Groningen te verbeteren worden er aanpassingen verricht aan het watersysteem. Hierdoor zal de wateraanvoer en waterafvoer verbeteren.

9. Meetapparatuur lachgas en methaangas

In het kader van klimaatneutraliteit investeren we in meetapparatuur, zodat we onze broeikas gasemissie van lachgas en methaan uit onze installaties verder in kaart brengen

10. Revisie en vervanging leidingen (N)

Met dit project worden de leidingen van diverse zuiveringskringen onderhouden, gereviseerd en vervangen.

11. Aansluiten DigiD Machtigen

In het kader van onze dienstverlening aan inwoners: het mogelijk maken om namens iemand anders iets met het waterschap te regelen.

12. Datagedreven werken

Dit betreft een project in het kader van digitaal en datagedreven transformeren, dat onderdeel is van alle ontwikkelsporen organisatieontwikkeling.

13. Gegevensbeheer en infosystemen onder architectuur (N)

Bij de verschillende processen zijn veel applicaties in gebruik. Omdat werkzaamheden elkaar raken, wisselen we informatie tussen applicaties uit. De koppelingen die we hierbij nu gebruiken zijn vaak 1 op 1 koppelingen tussen twee applicaties. Als gevolg van nieuwe ontwikkelingen neemt de behoefte aan uitwisseling en combinatie van informatie alleen maar toe. We hebben daarom een standaard manier nodig voor het uitwisselen van informatie, binnen de organisatie en met derden. Daarvoor zetten we middleware architectuur op.

14. Informatiebeveiliging

Waterschap Noorderzijlvest dient te voldoen aan de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Deze norm richt zich op het beveiligen van informatie en systemen van overheden en is daarmee van toepassing op het waterschap.

15. Mobiel, data en vaste lijnen

In 2021 heeft de aanbesteding Telecommunicatiediensten gelopen. Tijdens deze aanbesteding zijn diverse locaties voorzien van een glas verbinding. Hiervoor was toen der tijd geen investering gevraagd. Kosten zijn toen uit de exploitatie betaald. Voor 2025 voorzien wij dat diverse andere locaties worden voorzien van een glasvezel verbinding.

16. Vernieuwing infrastructuur buitenlokaties

De modems en andere randapparatuur bij de gemalen en pompinstallaties worden iedere 5 jaar vernieuwd.

17. Vervanging laptops en tablets (N)

De laptops en tablets worden iedere 4 jaar vernieuwd vanwege economische en ook technische levensduur.

18. Vervanging VTH systeem

Vervanging van het systeem voor vergunningverlening en handhaving.

19. Huisvesting (uitvoering) (N)

Dit project is opgevoerd voor het waterschapshuis (inmiddels 20 jaar oud) om de komende jaren te kunnen verduurzamen, onderhouden en verbeteren.

20. Tractie (kranen, maaiapparatuur en tractoren en auto's) (N)

Jaarlijks opgenomen krediet voor de aanschaf c.q. vervanging van tractoren, kranen, maaiapparatuur en overige aanbouwapparatuur ten behoeve van het beheer en onderhoud van onze keringen en watersystemen.

21. Variantenstudie optimalisatie werkplaatsen

In 2022 hebben we een verkenningsonderzoek gedaan naar de exploitatiekosten, onderhoudstoestand en stallingsruimte werkplaatsen Leek en Onderdendam. Uit dit onderzoek zijn een aantal huisvesting alternatieven naar voren gekomen en dit behoeft nadere verkenning en voorbereiding voor mogelijke realisatie.

22. 3D gegevens verwerking voor dijktraject 6-6

Een van de basiseisen Zorgplicht gerelateerd aan het beheren dagelijkse gegevens kering is: "Het beheerregister bevat de kenmerkende gegevens van de feitelijke toestand van de primaire keringen (dijken, kunstwerken, constructies)." In het kader van de beoordeling zijn dergelijke gegevens in de afgelopen jaren ingewonnen. De volgende stap waar we nu voor staan is het borgen hiervan. Een primaire vereiste daarbij is dat dit qua format uniform gebeurt en wel zoals is gehanteerd voor de nieuwe kering Eemshaven-Delfzijl. Met het hoogwaterbeschermingsproject Eemshaven-Delfzijl is namelijk de format voor de data van het beheerregister voor het gehele areaal primaire waterkeringen bepaald. Deze is ook vereist voor de op te leveren data behorend bij de nieuwe kering volgend uit het hoogwaterbeschermingsproject Lauwersmeerdijk - Vierhuizergat. De LBO1-data moeten dan ook naadloos aansluiten op die van de HWBP projecten. Het 3D solids principe is te beschouwen als een kering opgebouwd in lego blokken. Aan elk legoblok zijn specifieke kenmerken verbonden als ligging, afmetingen, materiaalkenmerken, etc.

23. Actualisatie legger

De waterschapsverordening scheidt duidelijkheid over de onderhoudsplicht van waterstaatkundige werken, waaronder oeververdedigingswerken. Door middel van een gebiedsproces worden de gegevens betreffende de oeververdedigingswerken in het hoofdwatersysteem en onderhoudsplichtigen, aan de hand van archiefonderzoek, gesprekken met belanghebbenden en data analyse, geactualiseerd. Met de geactualiseerde gegevens worden de legger waterstaatswerken en de onderhoudslegger de komende jaren op orde gebracht.

24. Planvorming NPLG

Noorderzijlvest genereert capaciteit om de samenwerking met de provincies in het Nationaal Programma Landelijk gebied vorm te geven. De implementatie van de KRW maatregelen zijn hierbij een belangrijk onderdeel.

25. Toetsing 3e ronde + ontwikkeling adaptatie strategie boezem (incl. Lauwersmeer) (N)

Voor de toetsing van de regionale keringen kennen we in samenspraak met de provincie vooralsnog een vaste cyclus van zes jaar. De 3e ronde loopt in principe van 2023 tot en met 2029. Conform ons Waterbeheerplan werken we aan adaptatie strategieën voor onze boezem, hierbij houden we rekening met de nieuwe KNMI-scenario's in 2023. Werkzaamheden die daarbij horen zijn onder andere het actualiseren van het modelinstrumentarium en het ontwikkelen van scenario's.

26. Toetsing beheergebied NBW (N)

Voor wat betreft regionale wateroverlast hebben we vanuit de Waterwet een inspanningsverplichting om te voldoen aan de normen voor regionale wateroverlast; de zogeheten NBW-normen. De laatste beheergebied brede toetsing dateert uit 2009. Conform ons Waterbeheerplan toetsen we daarom in de periode 2024 - 2026 ons watersysteem beheergebied breed. Hierbij houden we rekening met de nieuwe KNMI-klimaatscenario's.

Voorafgaand aan de toetsing zelf houden we de huidige aanpak van normering en toetsing tegen het licht. Daarbij willen we onder andere regionale wateroverlast meer in samenhang brengen met andere vormen van wateroverlast, zoals de piekbuien waarmee in de stresstesten in het kader van de Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie is gerekend.

27. Renovatie rioolgemalen fase 5 vanaf 2024

In iedere fase worden 5 gemalen aangepakt, met dit project start een nieuwe cyclus.

28. Vervanging leidingen (N)

Met dit budget worden de voorbereidingen getroffen voor toekomstige vervanging van leidingen.

29. Maatregelen routekaart Groningen

Noorderzijlvest kiest er nadrukkelijk voor om keuzes m.b.t. aanpassing van de afvalwaterketen integraal te beschouwen en te beoordelen: vanaf het ontstaan van afvalwater, via inzameling en transport naar zuivering, ten behoeve van schoon oppervlaktewater en het terugwinnen van energie en grondstoffen, inclusief industriewater. Demografische en technische ontwikkelingen in de afvalwaterketen stad Groningen bepalen waar en wanneer hoeveel afvalwater vrijkomt. Keuzes m.b.t. afkoppeling, inzameling en transport bepalen in belangrijke mate de dynamiek van de vuilvracht en afvalwaterdebiet dat binnenkomt op de RWZI. Deze dynamiek van vuilvracht en afvalwaterdebiet zijn weer bepalend voor het optimale zuiveringsconcept in Garmerwolde, maar dat wordt ook bepaald door de duurzaamheidsambities van Noorderzijlvest, klimaatverandering en (technologische en juridische) ontwikkelingen m.b.t. de Energie- en Grondstoffenfabriek. Kortom: verantwoorde keuzes vragen integrale maatregelen en beoordeling daarvan. Om daartoe te komen moet een helder beeld bestaan van de huidige en beoogde situatie m.b.t. riolering, transport en zuivering, en verschillende relevante ontwikkelingen in de tijd zoals (economische en technische) haalbaarheid van grondstoffenterugwinning, klimaatverandering, wetgeving, en de impact daarvan op de afvalwaterketen Stad Groningen.

30. Verkiezingen 2027

Op grond van landelijke afspraken wordt vanaf 2019 jaarlijks een bedrag in de begroting / meerjarenraming gereserveerd voor een bijdrage in de kosten aan de gemeenten voor het organiseren van de verkiezingen in 2027.

BIJLAGE 2 - JAARPLAN NAAR KOSTEN- EN OPBRENGSTENSOORTEN

Nummer kostensoort	Omschrijving	Jaarplan 2023	Jaarplan 2022	Rekening 2021	Nummer kostensoort	Omschrijving	Jaarplan 2023	Jaarplan 2022	Rekening 2021
401	Rentelasten	4.217	3.828	3.860	800	Rentebaten	162	150	142
402	Afschrijvingen	21.467	20.758	20.397	810	Dividenden	1.000	750	974
	Sub-totaal kapitaallasten	25.684	24.586	24.258	820	Baten personeelskosten	417	362	1.025
410	Sal. huidig pers. en bestuurders	22.350	20.922	18.998	830	Opbrengst werken voor derden	13.373	11.577	12.874
411	Uitk. voorm. pers. en bestuurders	290	308	340	840	Opbrengst eigendommen	140	69	183
412	Sociale lasten	5.979	6.248	5.366	850	Waterschapsbelastingen	81.960	73.490	72.767
413	Overige personeelskosten	2.200	1.434	1.485	860	Bijdragen van derden	306	246	549
414	Personeel van derden	1.835	1.050	1.918	870	Onttrekkingen aan voorzieningen	265	265	327
	Sub-totaal personeelskosten	32.653	29.962	28.108	880	Onttrekkingen aan reserves	96	98	2.016
420	Gebruiks-goederen	1.154	1.084	1.538	890	Doorberekeningen aan projecten	2.939	3.010	2.690
421	Verbruiks-goederen	6.332	4.769	4.958		Onttr. reserves t.b.v. tarieven	-	1.575	-
422	Energie en water	4.465	3.671	3.880					
423	Huren, pachten en rechten	802	739	592					
424	Verzekeringen	481	424	423					
425	Belastingen	203	183	180					
426	Onderhoud door derden	11.430	10.248	10.308					
427	Ovg. diensten door bijdr. aan derden	17.381	15.856	14.929					
	Sub-totaal goederen en diensten	42.249	36.974	36.807					
460	Toevoegingen aan voorzieningen	60	61	72					
440	Onvoorzien	10	10	-					
451	Betalingsverschillen	-	-	-					
	Nagekomen lasten	-	-	-					
	Voordelig resultaat	-	-	-		Voordelig resultaat			-4.302
	Totaal algemeen	100.657	91.593	89.244		Totaal algemeen	100.657	91.593	89.244

BIJLAGE 3 - KOSTENVERDEELSTAAT / VERDELING NETTO LASTEN

KOSTEN - EN OPBRENGSTENVERDEELSTAAT JAARPLAN 2023 IN € 1.000					
Kosten- en opbrengstsoorten	1. Veilig leven met water	2. Voldoende & gezond water	3. Gezuiverd water	4. Organisatie & omgeving	2023
Lasten					
40 Kapitaallasten	6.834	8.987	8.448	1.415	25.684
41 Personeelskosten	4.047	9.651	5.036	13.919	32.653
42 Goederen en diensten	1.132	10.978	19.026	11.114	42.249
43 Toevoegingen voorziening	-	-	-	60	60
44 Onvoorzien	-	-	-	10	10
46 Toevoegingen voorziening	-	-	-	-	-
Totaal lasten	12.014	29.616	32.510	26.518	100.657
Baten					
80 Rentebaten	-	-	-	162	162
81 Dividenden	-	-	-	1.000	1.000
82 Baten Personeelslasten	302	-	-	115	417
83 Opbr. werken voor derden	36	781	12.527	28	13.373
84 Opbrengst eigendommen	-	-	3	136	140
86 Bijdragen van derden	98	204	-	4	306
87 Onttrekkingen voorziening	-	-	-	265	265
88 Onttrekking reserves	57	39	-	-	96
89 Geactiveerde lasten	40	2.053	846	-	2.939
Totaal baten	533	3.077	13.377	1.710	18.698
Te dekken	11.480	26.538	19.134	24.807	81.960

VERDELING SALDOKOSTEN PER PROGRAMMA NAAR TAAK					
In € 1.000	1. Veilig leven met water	2. Voldoende & gezond water	3. Gezuiverd water	4. Organisatie & omgeving	Saldo
Watersysteem	11.446	26.341	9	13.376	51.172
Zuiveren	34	197	19.124	11.432	30.787
Totaal	11.480	26.538	19.133	24.808	81.959

